

Верховний
Суд

ДОВІДКА

з розгляду Касаційним господарським судом у складі
Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів,
корпоративних прав та цінних паперів

Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень – березень 2025 року

Перелік уживаних скорочень

АРМА	– Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів
АТ	– акціонерне товариство
ГК України	– Господарський кодекс України
ГПК України	– Господарський процесуальний кодекс України
ГО	– громадська організація
ЄДР	– Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, громадських формувань
ЖБК	– житлово-будівельний кооператив
КЗпП України	– Кодекс законів про працю України
Мін'юст	– Міністерство юстиції України
НКЦПФР	– Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку України
ОК	– обслуговуючий кооператив
ОСББ	– об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ПАТ	– публічне акціонерне товариство
ПП	– приватне підприємство
ПрАТ	– приватне акціонерне товариство
СК України	– Сімейний кодекс України
ТОВ	– товариство з обмеженою відповідальністю
ФГВФО	– Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ФДМУ	– Фонд державного майна України
ЦК України	– Цивільний кодекс України

ЗМІСТ

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ (ПІДСУДНІСТЬ) КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ.....	9
1.1. Справа у спорі щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу частки статутного капіталу товариства незалежно від її суб'єктного складу підлягає розгляду господарським судом.....	9
1.2. Звільнення особи з посади директора, який не є учасником товариства, на підставі пункту 1 частини першої статті 41 КЗпП України не розглядається за правилами господарського судочинства, оскільки його корпоративні права не порушуються.....	10
1.3. Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою, має ознаки корпоративного і належить до юрисдикції господарських судів.....	11
1.4. Спори про визнання неправомірним та скасування наказу Мін'юсту, виданого за результатом розгляду скарги на реєстраційні дії, які вчинені в ЄДР, мають розглядатися господарськими судами, оскільки вони є найбільш наближеними до таких, що виникають з корпоративних відносин.....	13
2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ.....	14
2.1. Оскарження рішень органів ОСББ.....	14
2.1.1. Неналежне повідомлення співвласника ОСББ про проведення загальних зборів не є безумовною підставою для визнання їх недійсними, оскільки важливим є встановлення проведення таких зборів за відсутності кворуму.....	14
2.1.2. Зобов'язання колишнього голову передати ОСББ оригінали документів, що підтверджують його фінансово-господарську діяльність.....	15
2.1.3. Вирішуючи питання щодо визнання недійсними рішення загальних зборів ОСББ, суди мають враховувати доведеність факту порушення прийнятим рішенням прав особи як співвласника багатоквартирного будинку.....	16
2.2. Оскарження рішень органів АТ.....	17
2.2.1.Щодо неможливості власника арештованих у кримінальному провадженні акцій, які передано в управління АРМА, посилатися на порушення свого права на управління, оскаржуючи рішення загальних зборів.....	17
2.3. Оскарження рішень органів ТОВ.....	19
2.3.1. Статутом товариства передбачається що є належним доказом на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства.....	19

2.3.2. Для визнання недійсними рішень загальних зборів особа має довести, що вони порушують безпосередньо її права та інтереси як учасника товариства....	19
2.4. Оскарження рішень органів кооперативу.....	20
2.4.1. Оскарження рішень органів автогаражного кооперативу.....	20
2.4.1.1. Під час вирішення питання про захист порушеного права потрібно враховувати можливість його поновлення або захисту в обраний спосіб.....	20
Окрема думка.....	21
2.4.1.2. Вирішуючи питання про захист порушеного права, суд має враховувати інтереси і самого кооперативу і його інших членів, крім позивача, тобто дотримуватися балансу їх інтересів.....	23
2.4.2. Оскарження рішень органів садівничого товариства.....	24
2.4.2.1. Проведення загальних зборів садівничого товариства з порушенням порядку їх скликання та проведення, на яких прийняті рішення про виключення особи з членів товариства, є підставою для визнання їх рішень недійсними.....	24
2.4.2.2. Порушення визначеної статутом садівничого товариства процедури виключення учасника з кооперативу за несплату членських внесків.....	25
2.4.3. Оскарження рішень ЖБК.....	26
2.4.3.1. Порушенням вимог закону та статуту під час скликання та проведення загальних зборів ЖБК, на яких особу виключено з членів кооперативу, є підставою для визнання їх рішень недійсними.....	26
2.5. Оскарження рішень релігійної організації.....	27
2.5.1. Якщо доказів порушення вимог чинного законодавства при прийнятті рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін до статуту не надано, то його скасування призведе до втручання у діяльність релігійної організації.....	27
2.5.2. Якщо статутом релігійної громади чітко не визначено критеріїв порядку прийняття до членів громади, фіксованого членства, то такими об'єктивно встановлюваними критеріями є досягнення 18-річного віку і регулярне відвідування богослужіння за місцем проживання.....	28
2.6. Оскарження рішень органів ГО.....	30
2.6.1. Якщо особа була присутня на загальних зборах ГО, брала активну участь в обговоренні питань порядку денного та голосуванні, то відсутні підстави для визнання оспорюваного рішення недійсним у зв'язку з відсутністю доказів дотримання відповідачем порядку повідомлення учасника про їх проведення.....	30
2.6.2. У разі якщо судовий акт скасовано, то він не породжує жодних правових наслідків з моменту його ухвалення, а отже, внесені у ЄДР відомості на підставі	

цього судового рішення щодо припинення повноважень особи виконувати обов'язки Президента ГО є недостовірними.....	31
2.6.3. Оскільки конференцію ГО проведено за відсутності кворуму, наявна безумовна підстава для визнання її рішень недійсними.....	32
3. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ.....	32
3.1. Позовні вимоги, спрямовані на відновлення в ЄДР відомостей щодо кінцевих бенефіціарних власників позивача, свідчать про відсутність порушення спірним наказом Мін'юсту його прав та інтересів, що є підставою для відмови у позові.....	32
3.2. Відміна державної реєстрації припинення юридичної особи, якщо ліквідація товариства відбувалася з порушенням передбаченого законодавством порядку....	33
3.3. Питання припинення повноважень голови правління об'єднання, у тому числі у зв'язку зі спливом строку, на який він обраний, належить до виключної компетенції уповноважених статутних органів ОСББ.....	34
4. СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАЇВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ.....	35
4.1. Відомості про розмір статутного капіталу товариства та його учасників відображаються у статуті з відповідною державною реєстрацією і вважаються достовірними до того моменту, поки не буде доведено їх недостовірність.....	35
4.2. Позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є вимогою майнового характеру, а тому ціна позову у справі з такою вимогою визначається вартістю спірного майна.....	36
4.3. Якщо додатковий вклад у статутний капітал товариства є номінальним, не має будь-якого економічного сенсу та призводить до «розмивання частки», то такі дії учасника товариства не відповідають чинному законодавству щодо збільшення статутного капіталу.....	37
4.4. Якщо рішення загальних зборів про збільшення статутного капіталу прийняті до набрання чинності Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», то не можуть встановлюватися правові наслідки у разі невнесення додаткових вкладів у вже сформований статутний капітал.....	39
4.5. Визнання недійсним акту приймання-передачі додаткового внеску в статутний капітал ТОВ з підстав його фродаторності.....	40
4.6. Переведення на товариство прав і обов'язків покупця частини частки в статутному капіталі товариства з підстав порушення його переважного права.....	41
4.7. Перемога особи у торгах на фондовій біржі не є безумовною підставою для укладення із нею договору купівлі-продажу акцій, оскільки умовою для цього є відсутність заяв акціонерів про намір скористатися переважним правом.....	42

4.8. Перехід до особи права вимоги повернення частки у статутному капіталі ТОВ, яка була придбана та водночас не сплачена відповідно до договору купівлі продажу.....	43
5. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	43
5.1. В умовах воєнного стану допускається реквізиція іноземних інвестицій, тому корпоративні права чи акції можуть бути об'єктом примусового відчуження на користь держави.....	43
5.2. Незатвердження наглядовою радою товариства додаткової угоди до інвестиційного договору не може слугувати підставою для визнання додаткової угоди недійсною.....	45
6. СПОРИ МІЖ ПОСАДОВОЮ ТА ЮРИДИЧНОЮ ОСОБАМИ.....	47
6.1. Дострокове припинення повноважень директора відповідно до пункту 8 частини першої статті 36 КЗпП України на підставі рішення засновника товариства за невиконання умов контракту.....	47
7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....	48
7.1. На заявника про забезпечення позову покладено необхідність обґрунтування підстав, які можуть утруднити чи унеможливити виконання судового рішення у разі задоволення позову, однак вони не обов'язково мають бути доведені доказами вчинення боржником таких дій.....	48
7.2. Заходи забезпечення позову не мають призводити до втручання суду у господарські відносини товариства, щоб не спричинити блокування його господарської діяльності.....	49
7.3. Заходи забезпечення позову мають відповідати предмету позову, щоб у подальшому забезпечити фактичне виконання судового рішення.....	50
8. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	51
8.1 Якщо заява про перегляд за нововиявленими обставинами рішення господарського суду подана після спливу більше трьох років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили і визначені законодавством строки не можуть бути поновлені, то суд має залишити таку заяву без розгляду.....	51
8.2. Закриття провадження відповідно до пункту 7 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» № 590-ІХ від 13.05.2020.....	52
8.3. Суди не врахували, що як за позовною заявою позивача, так і за позовною заявою третьої особи з самостійними вимогами предметом спору є один і той же	

матеріально-правовий об'єкт – розмір статутного капіталу товариства та розмір часток учасників у статутному капіталі такого товариства.....	54
8.4. Рішенням суду щодо товариства не може бути вирішене питання про права, інтереси та (або) обов'язки особи, якщо вона не має жодних прав на частку або корпоративних прав щодо цього товариства.....	56
9. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ.....	57
9.1. Якщо позов про визнання договору купівлі-продажу частки недійсним заявлений з метою повернення одному з подружжя частки в спільному майні подружжя, він є належним та ефективним способом захисту порушеного права....	57
9.2. Якщо задоволення позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння, яке один із подружжя вніс до статутного капіталу товариства, не відновить право володіння іншого з подружжя, то ці вимоги є неналежним та неефективним способом захисту його порушеного права.....	59
9.3. Застосування доктрини підняття корпоративної завіси є обґрунтованим для захисту прав міноритарних акціонерів, права та інтереси яких були порушені примусовим викупом акцій за ціною, меншою за їх ринкову вартість.....	60
Окрема думка.....	61
9.4. Якщо задоволення позовних вимог про визнання недійсним рішення учасника товариства не відновить його порушених майнових прав та інтересів, то відсутні підстави для задоволення таких вимог.....	62
9.5. Заявлені позовні вимоги про визнання недійсним наказу ФДМУ не забезпечать поновлення порушеного права, з огляду на неможливість станом на час розгляду судами цієї справи проведення аукціону щодо продажу пакета акцій.....	63
10. НОВИЙ РОЗГЛЯД.....	64
10.1. Оскільки Закон України «Про кооперацію» не містить особливих вимог щодо повідомлення членів кооперативу про проведення загальних зборів, то повинні бути вжиті розумні заходи для забезпечення реального такого повідомлення.....	64
10.2. Якщо спір стосується законності обрання наглядовою радою члена правління товариства, тобто наділення або позбавлення його повноважень на управління товариством, визначальними за таких обставин є корпоративні правовідносини...	66
10.3. Вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи, пред'явлена до державного реєстратора з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, є належним способом захисту порушених прав....	67
10.4. Суди попередніх інстанцій помилково не застосували чинну норму законодавства станом на дату подання ФГВФО позову до спірних правовідносин та не врахували, що наявність такого показника як «недостатність майна банку» була умовою для пред'явлення такого позову.....	68

10.5. Суди попередніх інстанцій не з'ясовано обставин щодо відповідності дій пов'язаних з банком осіб інтересам банку та щодо відсутності підстав для їх відповідальності.....	70
10.6. Щодо помилкових висновків судів про наявність підстав для залишення скарги на дії держреєстратора без розгляду на підставі пункту 4 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».....	71
10.7. Передчасні висновки судів попередніх інстанцій про неправомочність загальних зборів за відсутності встановленого статутом кворуму.....	72
10.8. Порядок виплати акціонерам частини чистого прибутку за 2021 рік встановлюється статтею 20 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» з урахуванням рішення загальних зборів.....	74
10.9. Суд апеляційної інстанції не розглянув апеляційну скаргу в частині всіх аргументів скажника щодо наявності безумовних підстав для визнання недійсними оскаржуваних рішень загальних зборів.....	75
10.10. Не досліджено наявності повноважень генерального директора товариства на вчинення оспорюваних дій, у тому числі на добросовісність та розумність, чи діяв він в інтересах юридичної особи, яку представляв.....	76
10.11. ГПК України не передбачено можливості оскаржити ухвалу про забезпечення позову з підстав порушення правил юрисдикції.....	77

1. ЮРИСДИКЦІЙНІСТЬ (ПІДСУДНІСТЬ) КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ

1.1. Справа у спорі щодо визнання недійсним договору купівлі-продажу частки статутного капіталу товариства незалежно від її суб'єктного складу підлягає розгляду господарським судом

Рішенням господарського суду позов про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки в розмірі 33,33 % статутного капіталу ТОВ задоволено повністю.

Постановою апеляційного господарського суду назване рішення скасовано, провадження у справі закрито. Суд апеляційної інстанції виходив з того, що заявлений позов не спрямований на захист корпоративних прав позивача. Адже з огляду на заявлені предмет та підстави позову, а також формулювання прохальної частини позовних вимог в їх сукупності спрямовані до відповідача саме як до боржника у зобов'язальних відносинах, у якого за твердженням позивача право на корпоративні права в ТОВ не виникли та не могли виникнути через несплату Особою-2 своєї частки в статутному капіталі цього товариства. Тобто у позивача існує цивільний інтерес до фізичної особи, учасника цивільних правовідносин не як до учасника товариства й не в межах корпоративних правовідносин.

Верховний Суд зазначену постанову скасував, справу направив до апеляційного господарського суду для продовження розгляду.

Верховний Суд звернув увагу, що справи в спорах щодо правочинів незалежно від їх суб'єктного складу, що стосуються акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі, підлягають розгляду господарськими судами. Винятком є спори щодо таких дій, спрямованих на набуття, зміну або припинення сімейних і спадкових прав та обов'язків, які мають вирішуватися в порядку цивільного судочинства.

Так, у справі, що переглядається, Особа-1 звернулася до суду з позовом про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки статутного капіталу ТОВ у розмірі 33,33 %, укладеного між Особою-2 та Особою-1, який підтверджує факт відчуження (продажу) Особою-2 власних корпоративних прав щодо ТОВ на користь Особи-1. На думку позивачки, спірний договір не відповідає положенням статті 203 ЦК України, а також приписам Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», адже Особа-2 відчужила частку, яка не була нею оплачена, а відповідно, договір купівлі-продажу має бути визнаний недійсним у судовому порядку.

Тож колегія суддів Верховного Суду відзначила, що у цій справі існує спір, що виник з правочину щодо частки у статутному капіталі ТОВ у розмірі 33,33 %. При цьому оскаржуваний договір не є правочином у сімейних чи спадкових правовідносинах. Тому, зважаючи на характер правовідносин у цій справі, ураховуючи правові висновки Великої Палати Верховного Суду, викладені у постанові від 03.11.2020 у справі № 922/88/20, колегія суддів дійшла висновку, що позовні вимоги

про визнання недійсним правочину щодо купівлі-продажу частки статутного капіталу у товаристві, згідно з пунктом 4 частини першої статті 20 ГПК України мають розглядатися господарським судом.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 910/1221/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125139100>.

1.2. Звільнення особи з посади директора, який не є учасником товариства, на підставі пункту 1 частини першої статті 41 КЗпП України не розглядається за правилами господарського судочинства, оскільки його корпоративні права не порушуються

Господарський суд ухвалив рішення про задоволення позову повністю на тій підставі, що орган управління загальними зборами товариства не дотримався процедури ухвалення рішення і, як наслідок, порушено права Особи-1 на виконання нею обов'язків директора товариства, адже на підставі оскаржуваного рішення загальних зборів товариства його звільнено з цієї посади.

Апеляційний господарський суд прийняв постанову про скасування цього рішення й ухвалив нове про відмову Особи-1 у задоволенні її вимог про визнання недійсними оскаржуваних рішень загальних зборів товариства та скасування оскаржуваної реєстраційної дії/запису, тоді як на підставі пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України закрити провадження стосовно вимоги Особи-1 про поновлення її на посаді директора товариства, оскільки такий спір не підлягає вирішенню у порядку господарського судочинства. Мотивував тим, що Особа-1 не є учасником товариства, їй не належать корпоративні права, вона лише перебувала на посаді директора цього товариства (був найманим працівником), а тому не має права оскаржувати рішення загальних зборів товариства. Питання щодо порядку скликання загальних зборів учасників товариства також не можуть визнаватися порушенням прав Особи-1, яка не є учасником (акціонером, членом) товариства. Вимога про оскарження рішення загальних зборів товариства не призведе до поновлення його прав, а отже, позивач обрав неефективний спосіб захисту.

Скаржник вважав, що апеляційний господарський суд неправильно застосував норми:

- статті 99 ЦК України, пункту 7 частини другої, третьої статті 30 та частини дванадцятої, тринадцятої статті 39 Закону України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» без урахування висновків щодо їх застосування, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 06.09.2023 у справі № 127/27466/20 та постанові Верховного Суду від 04.07.2023 у справі № 910/1748/22;

- пункту 3 частини першої статті 20 ГПК України, частини третьої статті 99 ЦК України та пункту 5 частини першої статті 41 КЗпП України без урахування висновків щодо їх застосування, викладених у постанові Великої Палати Верховного Суду від 15.09.2020 у справі № 205/4196/18, постановах Верховного Суду від 23.02.2021 у справі № 753/17776/19 та від 04.07.2024 у справі № 910/5717/23.

Скаржник також вважав, що висновки суду апеляційної інстанції не узгоджуються з висновками Верховного Суду, викладеними у постановах: від 28.07.2021 у справі № 918/456/20 про право особи, яка не є учасником товариства, оскаржувати рішення загальних зборів, а також від 15.02.2023 у справі № 910/8343/21 про те, що вимога про поновлення позивача на посаді має кореспондувати із вимогою про визнання недійсним рішення загальних зборів товариства, яким його звільнено з цієї посади.

Верховний Суд виснував, що у спорі про визнання недійсними рішень зборів учасників товариства вирішальним є встановлення факту порушення цим рішенням прав та законних інтересів позивача саме як учасника товариства, тобто його корпоративних прав. Проте, як зазначено апеляційним господарським судом, Особа-1 не була учасником товариства. Тому колегія суддів Верховного Суду погодилася із висновком апеляційного господарського суду про те, що оспорюване рішення загальних зборів учасників товариства не порушує прав Особи-1, оскільки у товариства з нею відсутні корпоративні права. При цьому питання щодо порядку скликання цих зборів не можуть визнаватися порушенням прав Особи-1, адже вона не є учасником товариства. До того ж, загальні збори учасників товариства, як вищий орган управління, наділені виключним правом обирати та звільняти з посади директора, як виконавчого органу товариства у будь-який час та з будь-яких підстав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 917/2138/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125495803>.

1.3. Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою, має ознаки корпоративного і належить до юрисдикції господарських судів

Ухвалою господарського суду провадження у справі закрито. Закриваючи провадження у справі, місцевий господарський суд виходив з того, що позивачем є фізична особа, яка не набула статусу суб'єкта підприємницької діяльності. Тому, виходячи з суті права та інтересу, за захистом яких звернувся позивач у цій справі, зважаючи на юридичну природу обставин справи та характер спірних правовідносин, суд першої інстанції, дійшов висновку, що цей спір не стосується

господарської діяльності позивача, і одночасно не спрямований на захист його корпоративного інтересу, у зв'язку з чим такий спір не підвідомчий господарським судам України.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, названу ухвалу скасовано. Матеріали справи передано до господарського суду для продовження розгляду.

Суд апеляційної інстанції не погодився з висновками місцевого господарського суду, зазначивши, що з позовної заяви вбачається, що позивач є власником 28,02 % акцій компанії-1, яка є єдиним засновником ТОВ. В силу диспозитивності господарського процесу позовні вимоги та осіб, які мають відповідати за цими вимогами, визначає позивач на власний розсуд (стаття 14 ГПК України). Водночас частиною 3 статті 46 ГПК України передбачено, що до закінчення підготовчого засідання позивач має право змінити предмет або підстави позову шляхом подання письмової заяви. Тому позивачка, як засновник ТОВ, не позбавлена можливості до завершення підготовчого засідання змінити позовні вимоги в межах існуючого корпоративного спору із ТОВ.

Верховний Суд виснував, що, звертаючись до суду з позовом, Особа-1 зазначила про порушення її корпоративних прав як учасника товариства, вказавши, що позивач є власником 28,02 % акцій компанії-1, яка є єдиним засновником ТОВ. Проте компанія-1 здійснила продаж своєї частки у ТОВ у розмірі 100 % статутного капіталу на користь компанії-2, що в свою чергу, за доводами позивача, її позбавлено права на отримання прибутку (дивідендів) від діяльності ТОВ, яке є основним та єдиним активом компанії-1.

Якщо учасник юридичної особи обґрунтовує позовні вимоги порушенням своїх корпоративних прав, то такий спір є спором про право управління юридичною особою, має ознаки корпоративного і належить до юрисдикції господарських судів незалежно від того, чи є сторонами у справі фізичні особи (подібний правовий висновок викладено у постановках Великої Палати Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 916/1295/18 (провадження № 12-4гс19) та від 17 грудня 2019 року у справі № 927/97/19 (провадження № 12-133гс19).

При цьому вирішення питання про наявність чи відсутність такого порушення та відповідно підстав для задоволення позову з'ясовується судами під час розгляду справи по суті позовних вимог (подібний правовий висновок викладено у постанові Великої Палати Верховного Суду від 09 квітня 2019 року у справі № 916/1295/18)

Отже, з огляду на суб'єктний склад учасників спору, предмет і підставу позову, а також характер спірних правовідносин Верховний Суд визнав, що заявлені позовні вимоги підлягають розгляду за правилами господарського судочинства, оскільки цей спір має ознаки корпоративного, а відтак, висновки суду апеляційної інстанції у цій справі є правильними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 лютого 2025 року у справі № 910/6681/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125391730>.

1.4. Спори про визнання неправомірним та скасування наказу Мін'юсту, виданого за результатом розгляду скарги на реєстраційні дії, які вчинені в ЄДР, мають розглядатися господарськими судами, оскільки вони є найбільш наближеними до таких, що виникають з корпоративних відносин

Ухвалою господарського суду провадження у справі закрито на підставі пункту першого частини 231 ГПК України, оскільки спір не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, названу ухвалу скасовано, а матеріали справи передано до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Суд апеляційної інстанції, зокрема, зазначив:

– наказ Мін'юсту може бути оскаржений до суду згідно з прямою вказівкою закону, і відповідати за таким позовом має саме міністерство (належний відповідач) – як орган влади, що прийняв відповідне рішення (з посиланням на статтю 20 ГК України та статтю 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»);

– Верховний Суд у постанові від 14.01.2021 у справі № 910/838/20 дійшов висновку, що спір у справі про визнання неправомірним та скасування наказу Мін'юсту, який стосувався скасування реєстраційних дій у ЄДР та зобов'язання вчинити дії, заявлений до відповідача – міністерства, не є публічно-правовим та не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства. Крім того, на сьогодні Касаційним адміністративним судом у складі Верховного Суду також сформована стала практика, що такі спори (про визнання неправомірним та скасування наказу Мін'юсту, виданого за результатом розгляду скарги на реєстраційні дії, вчинені в ЄДР) мають розглядатися саме господарськими судами (постанови Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 14.08.2019 у справі № 826/15468/17, від 06.02.2020 у справі № 640/20032/18, від 21.12.2020 у справі № 640/12435/19, від 08.07.2021 у справі № 640/6595/20);

– правова позиція щодо належності відповідних спорів до господарської юрисдикції підтверджена висновками Верховного Суду (палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду), викладеними у постанові від 11.10.2021 у справі № 910/5971/20. У наведеній постанові зазначено про відсутність підстав для відступу від висновків Верховного Суду, викладених у постанові від 10.06.2020

у справі № 910/11688/19 та від 08.07.2021 у справі № 640/18150/19, щодо можливості вирішення господарським судом спору про скасування наказу Мін'юсту, у якому відповідачем є лише міністерство. Верховний Суд уточнив, що такі спори за своєю суттю є найбільш наближеними до таких, що виникають з корпоративних відносин відповідно до пунктів 3 та 4 частини першої статті 20 ГПК України, оскільки пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності юридичної особи, а також виникають з корпоративних прав.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 березня 2025 року у справі № 910/5996/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125637964>.

2. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ ОРГАНІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

2.1. Оскарження рішень органів ОСББ

2.1.1. Неналежне повідомлення співвласника ОСББ про проведення загальних зборів не є безумовною підставою для визнання їх недійсними, оскільки важливим є встановлення проведення таких зборів за відсутності кворуму

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що неповідомлення або неналежне повідомлення співвласника багатоквартирного будинку про проведення загальних зборів, не є безумовною підставою для визнання таких зборів недійсними, оскільки важливим, у цьому випадку, є саме проведення таких зборів за відсутності кворуму.

Згідно з положенням пункту 10 статуту ОСББ передбачено, що під час підрахунку голосів враховуються і голоси, подані співвласниками під час проведення загальних зборів, і голоси, подані під час письмового опитування. Тому для визначення факту достатності або недостатності голосів для прийняття рішень на загальних зборах суд має встановити загальну кількість співвласників багатоквартирного будинку та загальну площу квартир та нежитлових приміщень, розташованих у багатоквартирному будинку.

З огляду на зазначене, суди дослідили обставини справи з урахуванням ст.ст. 73, 74, 76, 86 ГПК України та встановили загальну кількість співвласників багатоквартирних будинків, що належать до ОСББ та загальну площу квартир у відповідних будинках. Судами встановлено, що оспорюване позивачем рішення ОСББ приймалося за наявності кворуму, при цьому, за пункт 3) порядку денного «Затвердження кошторису ОСББ «Гвоздичний-Тініста» на 2020 рік» та пункт 4) порядку денного «Про встановлення розміру внесків для утримання та експлуатації

будинків та прибудинкової території ОСББ «Гвоздичний-Тіниста» – «за» проголосували більше 2/3 співвласників (тобто більше 66,67 %), тому рішення є прийнятим у належний спосіб та з дотриманням порядку, встановленого статутом ОСББ та законодавством.

Тож суди зазначили, що хоча матеріали справи не містять належних доказів повідомлення позивача про проведення загальних зборів ОСББ, але зважаючи, що у цьому випадку оспорювані позивачем рішення були підтримані більшістю співвласників багатоквартирних будинків, що належать до ОСББ, при цьому, позивачем не було доведено, що внаслідок проведених загальних зборів 20.01.2020 для позивача настали будь-які обмеження, а іншим співвласникам надані несправедливі переваги за рахунок позивача, отже за своїм змістом оскаржувані позивачем рішення не мають ознак дискримінації або іншого порушення прав чи законних інтересів позивача. Водночас, у цьому випадку, внаслідок задоволення позовних вимог будуть нівельовані юридичні підстави для здійснення відповідачем господарської діяльності, виходячи із затверджених тарифів за утримання будинку, за період, який вже минув, що створює юридичну невизначеність для ОСББ і для всіх співвласників.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 916/1126/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124591437>.

2.1.2. Зобов'язання колишнього голову передати ОСББ оригінали документів, що підтверджують його фінансово-господарську діяльність

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задоволено, зобов'язано Особу-1 передати ОСББ за актом приймання-передачі документи, перелік яких зазначено в резолютивній частині рішення. Судове рішення мотивоване тим, що саме на голову правління, як на керівника, покладена відповідальність за організацію бухгалтерського обліку, забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах та збереження оброблених документів, реєстрів і звітності. Суд вказав, що позивач вправі вимагати усунення перешкод у виконанні його діючим головою правління своїх обов'язків, шляхом надання йому доступу та можливості користуватись документами ОСББ, а колишній голова правління не вправі утримувати такі документи в себе.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 906/855/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125000575>.

2.1.3. Вирішуючи питання щодо визнання недійсними рішення загальних зборів ОСББ, суди мають враховувати доведеність факту порушення прийнятим рішенням прав особи як співвласника багатоквартирного будинку

Верховний Суд зазначив, що матеріали справи не містять доказів належного повідомлення позивача про проведення загальних зборів. Однак виключно встановлення окремих порушень під час скликання та проведення загальних зборів учасників юридичних осіб не призводить до обов'язкового визнання недійсним рішення таких зборів, інтереси окремого власника можуть не збігатися з інтересами інших співвласників багатоквартирного будинку. Тому, вирішуючи питання щодо визнання недійсними рішення загальних зборів, суди мають враховувати баланс інтересів усіх співвласників та самого об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, уникати зайвого втручання в питання діяльності об'єднання співвласників багатоквартирного будинку, які вирішуються загальними зборами співвласників (постанова Верховного Суду від 15.11.2023 у справі № 917/1891/21).

Відмовляючи у задоволенні позову, суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач належними та допустимими доказами не довів факт порушення рішенням загальних зборів його прав. Зокрема, він не обґрунтував, яким чином рішення зборів, а саме – обрання більшістю голосів членом правління Особу-3 – порушило його права саме як співвласника багатоквартирного будинку, що, в свою чергу, свідчить про недоведеність факту порушення прийнятим рішенням прав позивача як співвласника багатоквартирного будинку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 924/1270/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125000583>.

Верховний Суд, скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та залишаючи в силі рішення господарського суду, зауважив, що суд апеляційної інстанції як не зазначив, які саме права або інтереси позивача порушені кожним окремим оспорюваним рішенням загальних зборів, так і не зазначив яким чином задоволення позову у цій справі (визнання недійсним кожного з оспорюваних рішень загальних зборів) призведе до поновлення прав або інтересів позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2025 року у справі № 916/2079/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964536>.

2.2. Оскарження рішень органів АТ

2.1.1.Щодо неможливості власника арештованих у кримінальному провадженні акцій, які передано в управління АРМА, посилається на порушення свого права на управління, оскаржуючи рішення загальних зборів

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсними рішень загальних зборів акціонерів відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що як установили суди першої та апеляційної інстанцій Кабінет Міністрів України згідно з розпорядженням від 23.05.2023 № 454-р «Деякі питання управління активами, на які накладено арешт у кримінальному провадженні, у виняткових випадках» передав активи відповідача (відповідні частки у статутному капіталі ПрАТ) в управління ПАТ у зв'язку з винятковим випадком у порядку, встановленому статтею 21-1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів».

Крім того, Кабінет Міністрів України доручив АРМІ забезпечити передачу активів відповідно до пункту 1 названого розпорядження згідно з актами приймання-передачі на період до усунення ризику збою та (або) переривання функціонування активів, що може призвести до виникнення надзвичайних ситуацій, і до завершення здійснення процесуальних заходів, а також доручив ПАТ та Міністерству оборони вжити відповідно до законодавства дієвих заходів, спрямованих на запобігання перериванню функціонування активів та (або) ризику збою у постачанні природного газу, що може призвести до виникнення надзвичайних ситуацій.

Наведене свідчить, що у спірних правовідносинах управитель (третя особа-2) під час здійснення повноважень власника таких активів (акцій) не зобов'язана погоджувати свої дії з власником таких активів (акціонером). Тому позивач як власник арештованих акцій, на які накладено арешт у кримінальному провадженні та у подальшому передано в управління АРМА за ухвалою суду та за розпорядженням Кабінету Міністрів України у зв'язку з винятковим випадком (особлива процедура за статтею 21-1 Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів»), не може посилається на порушення свого права на управління, оскаржуючи рішення загальних зборів з відповідних підстав (неповідомлення власника акцій про проведення зборів, неврахування його

пропозицій щодо порядку денного загальних зборів, ненадання можливості ознайомлення з інформацією та документами, необхідними для прийняття рішень з питань, включених до проєкту порядку денного загальних зборів тощо), оскільки до моменту зняття арешту, виключно управитель може реалізовувати корпоративні права, що виникають з частки.

Зазначені висновки узгоджуються з правовою позицією, викладеною Верховним Судом у постанові від 16.04.2024 у справі № 922/331/23, в якій судова колегія дійшла таких висновків:

- 1) арешт корпоративних прав із встановленням заборони на розпорядження акціями у кримінальному провадженні веде до тимчасового позбавлення власника акцій можливості розпоряджатися цими акціями, згідно з частиною першою статті 170 КПК. Цей арешт може також обмежувати право користування акціями, зокрема права на участь у управлінні компанією та інші корпоративні права, якщо такі обмеження чітко зазначені в ухвалі суду;
- 2) господарський суд не має повноважень змінювати чи роз'яснювати ухвали слідчого судді, що постановлені у кримінальному провадженні. Господарський суд може лише дослідити зміст ухвали про арешт та її вплив на спірні правовідносини, тому керуючись принципом правової визначеності, зобов'язаний керуватися буквальним формулюванням резолютивної частини ухвали про арешт щодо встановлених заборон та обмежень;
- 3) за загальним правилом, якщо акції передані в управління на підставі ухвали слідчого судді, управитель під час здійснення повноважень власника таких активів у вищих органах управління юридичної особи зобов'язаний погоджувати свої дії з власником акцій. Такий обов'язок відсутній - якщо акції передані в управління підприємству за рішенням Кабінету Міністрів України у порядку особливої процедури;
- 4) у спірних правовідносинах правовою підставою обмеження прав акціонера є не лише ухвали слідчого суду про арешт корпоративних прав у спосіб встановлення заборони на реалізацію акцій (на чому помилково наполягає скаржник), а й рішення Кабінету Міністрів України, що дозволяє Управителю діяти у вищих органах управління юридичної особи на власний розсуд без погодження з власником акцій, на які накладено арешт. Власник акцій, чиї права обмежені судовим арештом та рішенням Кабінету Міністрів України, має право оскаржити такі дії в установленому порядку. Господарський суд не має компетенції це переглядати в корпоративному спорі, тому відповідні аргументи скаржника не беруться до уваги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 березня 2025 року у справі № 910/7738/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126020078>.

2.3. Оскарження рішень органів ТОВ

2.3.1. Статутом товариства передбачається що є належним доказом на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства

Верховний Суд констатував, що положення частини першої статті 33 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» передбачають, що загальні збори учасників проводяться в порядку, встановленому, зокрема, статутом товариства. У статуті відповідача-1, в свою чергу, вказано, що документом, на підставі якого представники учасників приймають участь у загальних зборах, є саме довіреність, то належним доказом на підтвердження повноважень адвоката на здійснення представництва інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства є саме довіреність.

Тож не знайшли своє підтвердження доводи компанії про можливість здійснення представництва адвокатом інтересів учасника товариства на загальних зборах учасників товариства на підставі ордеру на надання правничої допомоги, а не довіреності, яка передбачена статутом ТОВ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 908/2596/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125427015>.

2.3.2. Для визнання недійсними рішень загальних зборів особа має довести, що вони порушують безпосередньо її права та інтереси як учасника товариства

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Ухвалюючи оскаржувані судові рішення про відмову у задоволенні позову, суди виходили з того, що позивач у даній справі не довів належними та допустимими доказами того, що прийняті на оспорюваних зборах рішення порушують безпосередньо права та інтереси позивача як учасника товариства, зокрема спірними рішеннями не змінювалися: частка позивача у товаристві, право брати участь в управлінні товариством, отримувати інформацію про господарську діяльність товариства, брати участь у розподілі прибутку товариства тощо.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 916/237/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125291843>.

2.4. Оскарження рішень органів кооперативу

2.4.1. Оскарження рішень органів автогаражного кооперативу

2.4.1.1. Під час вирішення питання про захист порушеного права потрібно враховувати можливість його поновлення або захисту в обраний спосіб

Господарський суд рішенням відмовив у задоволенні позову позивачу-1, а позов позивача-2 задовольнив. Суд зазначив, що позивач-1 не має у власності гаражний бокс у ряді № 20, а тому оспорюване рішення не зачіпає його прав на участь в управлінні автогаражним кооперативом.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду (далі – Корпоративна палата), зазначене рішення скасовано у частині задоволених позовних вимог та ухвалено нове рішення про відмову у позові; змінено мотивувальну частину рішення в іншій його частині. Апеляційний суд виснував, що визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу від ряду № 20 не є ефективним способом захисту позивачів у цій справі, оскільки визнання його недійсним не відновить їхніх порушених прав.

Корпоративна палата звернула увагу, що з огляду на положення процесуального закону (зокрема статті 236, 237, 267, 270, 282, 301, 315 ГПК України) суд зобов'язаний з'ясувати характер спірних правовідносин (предмет і підстави позову), наявність чи відсутність порушеного права чи інтересу та можливість його поновлення або захисту в обраний спосіб.

Корпоративна палата визнала, що з огляду на встановлені судами попередніх інстанцій обставини та мету подання позову у цій справі, зокрема, як встановлено судами та не заперечується позивачами, перш за все вони не погоджуються з ухваленими на позачергових загальних зборах уповноважених автогаражного кооперативу рішеннями, які оформлені протоколом № 1 від 22.02.2022, окрім іншого, в частині припинення повноважень Особи-1 як голови правління та обрання нового складу правління автогаражного кооперативу, у зв'язку з чим, Особа-1 та Особа-2 звернулися до господарського суду з позовними заявами про визнання його недійсним (справи № 910/1537/23 та № 910/2899/23), висновки суду апеляційної інстанції про те, що позовні вимоги про визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу від ряду № 20, яке оформлене протоколом загальних зборів членів кооперативу від ряду № 20 від 17.02.2022 (про делегування уповноваженого Особи-3 від ряду № 20) не може призвести до поновлення будь-яких прав позивачів є правомірними та такими, що відповідають приписам чинного законодавства.

Водночас, з огляду на наведене вище, Корпоративна палата визнала за необхідне відступити від висновків Верховного Суду, викладених у постанові від 24.09.2024 у справі № 910/11661/23, оскільки встановлення судом обставин обрання

позивачем неналежного та (або) неефективного способу захисту своїх прав є самостійною та достатньою підставою для відмови у позові, що виключає необхідність дослідження судом обставин, зокрема, правомірності чи законності скликання та проведення загальних зборів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 січня 2025 року у справі № 910/14503/23 можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/124897505>.

Окрема думка

На думку суддів окремої думки Корпоративної палати, висновки суду апеляційної інстанції і Корпоративної палати щодо неефективності способу захисту, та висновки судів попередніх інстанцій щодо не порушення прав та охоронюваних законом інтересів Особи-1, є помилковими, та таким, що зроблені без урахування предмета, підстави позову і мети звернення до суду, а також встановлених судами обставин.

Як зазначалося у цій окремій думці, рішення загальних зборів членів кооперативу від ряду № 20 від 20.08.2021, якими, зокрема, обрано уповноваженого члена від ряду № 20 – Особу-4 та рішення позачергових загальних зборів (уповноважених кооперативу від рядів та членів правління) автогаражного кооперативу від 22.09.2021, якими, зокрема, обрано головою правління автогаражного кооперативу – Особу-1, відсторонено від займаної посади заступника голови правління автогаражного кооперативу Особу-5, у судовому порядку не оскаржені та не визнані недійсними, тобто є дійсними.

У цьому випадку Особа-1 є членом кооперативу, а оскаржувані рішення зачіпають його права як особи щодо здійснення діяльності з управління юридичною особою і як членом, і як керівником такої юридичної особи, так і процедуру прийняття такого рішення. Обрання уповноваженого члена кооперативу від ряду впливає безпосередньо на подальшу участь в управлінні кооперативом, зачіпає корпоративні права членів кооперативу в цілому та членів кооперативу від конкретного ряду.

Також, оскаржувані рішення, якими обрано нового уповноваженого члена автогаражного кооперативу від ряду № 20, впливають на права та обов'язки Особи-2, яка виступала уповноваженим членом автогаражного кооперативу від ряду № 20 відповідно до рішень загальних зборів членів кооперативу від ряду № 20 від 20.08.2021. Тобто у цьому випадку мова йде про не визнання прав та інтересів позивачів та захисту їх законного інтересу у правовій визначеності щодо прав і обов'язків у відносинах управління юридичною особою, що і є метою звернення позивачів з цим позовом.

У цьому контексті потрібно також враховувати поведінку відповідача (взаємосуперечливу), яка полягає у визнанні ним прав і обов'язків позивачів (членів Кооперативу, які виконували певні управлінські повноваження) у відносинах управління юридичною особою в одних випадках, та не визнання відповідних прав і обов'язків позивачів в інших випадках. Тому, судді окремої думки вважають, що заявлені у справі позовні вимоги (визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу від ряду № 20) є ефективним способом захисту прав позивачів у справі, оскільки визнання недійсними оскаржуваних рішень, за наявності встановлених підстав, призведе до досягнення мети звернення позивачів із позовом, дійсного захисту інтересів позивачів.

При цьому варто зазначити про необґрунтованість, помилковість висновку суду апеляційної інстанції про те, що позовна вимога про визнання недійсним рішення про делегування уповноваженої Особи-3 від ряду № 20 не може призвести до поновлення будь-яких прав позивачів, оскільки наказом Мін'юсту від 14.02.2022 № 493/5 реєстраційні дії щодо автогаражного кооперативу скасовані, а тому заявлені вимоги не є ефективним способом захисту позивачів у цій справі. Адже корпоративні права позивачів, як членів кооперативу, у тому числі, які виконували певні управлінські повноваження, не виникали і не припинялись певними реєстраційними діями (проведеними 24.09.2021 та 28.09.2021), а тому скасування таких реєстраційних дій не має такого правового наслідку як припинення прав членів кооперативу чи припинення їх управлінських повноважень, скасування рішень загальних зборів, на підставі яких вчинялись відповідні реєстрації дії тощо.

Детальніше з текстом окремої думки суддів Верховного Суду від 27 січня 2025 року у справі № 910/14503/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125191783>.

Постановою Верховного Суду від 27 лютого 2025 у справі № 910/11564/23 скасовано постанову апеляційного господарського суду та залишено в силі рішення місцевого господарського суду про відмову у задоволенні позову, яке мотивоване тим, що визнання недійсним рішення загальних зборів членів автогаражного кооперативу від ряду № 9 не є ефективним способом захисту позивачів у справі, оскільки визнання його недійсним не відновить порушених прав позивачів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 910/11564/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125589287>.

2.4.1.2. Вирішуючи питання про захист порушеного права, суд має враховувати інтереси і самого кооперативу і його інших членів, крім позивача, тобто дотримуватися балансу їх інтересів

Постановою Верховного Суду скасовано постанову апеляційного господарського суду, рішення господарського суду залишено без змін.

Верховний Суд зазначив, що, вирішуючи питання про захист порушеного права, суд має враховувати інтереси і самого кооперативу і його інших членів, крім позивача, тобто дотримуватися балансу інтересів членів кооперативу і самого кооперативу. Тому важливо встановити не абстрактне, а конкретне порушене право чи інтерес члена кооперативу для його співставлення з інтересами інших членів та кооперативу, які можуть бути порушені визнанням недійсним ухваленого рішення.

Такий підхід до вирішення подібних корпоративних спорів є усталеним і його послідовно дотримуються господарські суди під час вирішення спорів щодо оскарження рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичних осіб. Визначальним для задоволення такого позову є наявність ознак порушення оскаржуваним рішенням прав та інтересів позивача.

Аналогічні висновки викладені в постанові Верховного Суду у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду від 27.01.2025 у справі № 910/14503/23, прийнятій після подання касаційної скарги у цій справі № 906/370/22.

Суд апеляційної інстанції роблячи висновок про порушення спірними рішеннями прав позивача виходив виключного з того, що прийняття загальними зборами відповідача будь-яких рішень за відсутності кворуму призвело до порушення прав позивача, який при проведенні зборів з порушенням положень Статуту позбавляється права брати участь в управлінні громадською організацією у законний і легітимний спосіб, приймати рішення, які у подальшому не можуть бути поставлені під сумнів з точки зору законності їх прийняття.

Однак такі висновки здійснено без врахування названих постанов Верховного Суду щодо встановлення не абстрактного, а конкретного порушення прав чи інтересів члена кооперативу – позивача у справі.

Натомість судом першої інстанції зазначену усталену судову практику щодо вказаного питання було враховано. Судом першої інстанції було досліджено обґрунтування звернення з цим позовом, та встановлено, що в основу обґрунтування позову у цій справі покладено не конкретизовані доводи про порушення прав позивача. Так, аргументація позову фактично зведена до незгоди з проведенням зборів і прийнятими на них рішеннями (самою наявністю спірних рішень).

При цьому судом першої інстанції було враховано, і прийняття позивачем участі у проведених загальних зборах 05.09.2019, і те, що спірними рішеннями

позачергових загальних зборів від 05.09.2019 вирішено вважати Особу-1 дійсним членом ГО. Тобто спірними рішеннями підтверджувалося членство Особи-1 у кооперативі.

Тож, не встановивши факт порушення спірними рішеннями прав та законних інтересів позивача (конкретне порушене право чи інтерес члена кооперативу), суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2025 року у справі № 906/370/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125875983>.

2.4.2. Оскарження рішень органів садівничого товариства

2.4.2.1. Проведення загальних зборів садівничого товариства з порушенням порядку їх скликання та проведення, на яких прийняті рішення про виключення особи з членів товариства, є підставою для визнання їх рішень недійсними

Верховний Суд зазначив, що законодавством передбачено самостійні підстави для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з порушенням прямих вказівок закону. Під час вирішення питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час їх скликання та проведення, господарський суд повинен оцінити, як ці порушення вплинули на прийняття загальними зборами відповідного рішення. Якщо за результатами розгляду справи факт такого порушення не встановлено, господарський суд не має підстав для задоволення позову.

Тож, враховуючи встановлені судами обставини щодо проведення оскаржуваних зборів з порушенням порядку їх скликання та проведення, в тому числі неповідомлення позивача про проведення загальних зборів, на яких прийняті рішення щодо його прав та обов'язків, колегія суддів погодилася із висновками судів про наявність підстав для визнання недійсним рішення спільних зборів правління та уповноважених членів садівничого товариства в частині виключення садового ділянки із членів товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 січня 2025 року у справі № 922/5348/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124964633>.

2.4.2.2. **Порушення визначеної статутом садівничого товариства процедури виключення учасника з кооперативу за несплату членських внесків**

Оцінюючи наявність/відсутність у спірних правовідносинах порушених прав позивача, суди попередніх інстанцій установили, що виключення Особи-1 з членів кооперативу відбулося без її належного повідомлення про наявність та необхідність виконання припису правління, при неналежному повідомленні про проведення загальних зборів товариства, на яких було прийнято рішення про виключення, а також установили порушення визначеної статутом відповідача процедури виключення учасника з кооперативу.

Так, суди зазначили, що відповідно до пункту 3.3.26 статуту товариства у разі несплати членом товариства членських внесків протягом встановленого пунктом 3.3.17 терміну цільових внесків або штрафних санкцій він попереджається приписом голови правління в порядку, передбаченому пунктом 3.3.19 цього статуту, про необхідність сплати необхідних внесків та штрафних санкцій протягом 30 днів.

Водночас суди з'ясували, що відповідачем не надано доказів винесення припису, направлення припису, отримання припису позивачем, і відповідно, не спростовано доводи позивача про те, що після 2019 року, а саме у 2020 році Особі-1 від голови правління товариства повинен був поданий припис, відповідно до якого позивача мали б попередити про необхідність сплати необхідних внесків та штрафних санкцій протягом 30 днів.

Тож суди дійшли правильного висновку, що позивач не мав змоги виконати припис, оскільки відсутні належні та допустимі докази вручення правлінням члену товариства письмового попередження у порядку, що встановлений пунктом 3.3.19 статуту, а саме під розпис або шляхом розміщення такого попередження на будинку боржника з обов'язковою фотофіксацією такого розміщення чи шляхом надсилання рекомендованим листом з повідомленням за адресою, вказаною членом товариства в заяві/анкеті.

Крім того, суди врахували, що коли членом товариства не усунуто порушення протягом місяця з дати попередження, а членські, цільові внески та штрафні санкції не сплачено, питання виноситься на загальні збори (збори уповноважених) членів товариства для прийняття остаточного рішення щодо виключення порушника із членів товариства (пункт 3.3.30 статуту). У подальшому, а саме у 2020 році, відповідно до пункту 6.5.6 статуту, правління товариства необхідно було прийняти попереднє рішення про виключення з членів товариства. Однак, всупереч вимогам попереднє рішення, яке було би затверджено рішенням загальних зборів не приймалося, доказів прийняття зазначеного рішення відповідачем до суду не надано.

Також суди встановили, що в матеріалах справи відсутні будь-які докази належного повідомлення позивача не тільки про можливе виключення його з членів

товариства, а й докази про належне повідомлення позивача про проведення зборів 27.09.2020.

З огляду на викладене колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що виключення учасника з товариства з порушенням відповідної процедури, визначеної статутом, зокрема, без попереднього повідомлення учасника про застосування до нього такої санкції та за відсутності доказів щодо повідомлення такого учасника про проведення загальних зборів, на яких таке питання буде вирішуватися, однозначно свідчить про наявність порушених прав позивача у спірних правовідносинах.

Щодо доводів скаржника про необхідність дотримуватися балансу інтересів самого кооперативу та інших членів, колегія суддів Верховного Суду зазначила, що в цьому випадку інтереси товариства полягають не у виключенні його учасника, а у сплаті членських внесків, тоді як виключення учасника є лише найсуворішою санкцією, визначеною статутом товариства, яка може застосовуватись до учасника за таке порушення.

Відповідно забезпечення інтересів товариства у спірних правовідносинах на отримання членських внесків мало б реалізовуватися послідовним дотриманням багатоетапної процедури повідомлення учасника про можливі наслідки несплати ним членських внесків, яка встановлена саме для стимулювання його до належного виконання зобов'язань, а також забезпечує дотримання принципу правової визначеності, оскільки дозволяє учаснику певним чином прогнозувати свою поведінку, покладаючись на застосування до нього найсуворішої санкції лише після проходження всіх передбачених статутом етапів, які передують її застосуванню та після належного повідомлення його про таке провадження щодо нього.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2025 року у справі № 922/1900/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125461422>.

2.4.3. Оскарження рішень ЖБК

2.4.3.1. Порушенням вимог закону та статуту під час скликання та проведення загальних зборів ЖБК, на яких особу виключено з членів кооперативу, є підставою для визнання їх рішень недійсними

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задовольнив частково: визнав недійсним рішення, оформлене протоколом загальних зборів членів ЖБК, визнав недійсним рішення, оформлене протоколом позачергових загальних зборів членів

ЖБК, в частині виключення Особи-1 з членів ЖБК. У позові в частині скасування внесених державним реєстратором міської ради змін до відомостей про ЖБК щодо змін керівника юридичної особи відмовив.

Суди попередніх інстанцій в частині задоволення позову виходили з того, що спірні рішення загальних зборів членів ЖБК були прийняті з порушенням вимог закону та статуту під час скликання та проведення загальних зборів, оскільки доказів належного повідомлення позивача про проведення зборів членів кооперативу суду не надано, що позбавило позивача, як учасника кооперативу, можливості взяти участь у загальних зборах, спірне рішення порушує права та законні інтереси позивача внаслідок виключення його із членів кооперативу.

Крім того, рішення позачергових загальних зборів членів ЖБК в частині виключення Особи-1 з членів ЖБК прийняте за відсутності підстав для виключення позивача зі складу членів кооперативу, визначених у пунктах 5.1., 5.3. статуту, оскільки докази, які б підтверджували обставини невиконання позивачем зобов'язань, визначених рішеннями кооперативу, в матеріалах справи відсутні, а наданий відповідачем в підтвердження цих обставин акт прийняття-передачі об'єкта в управління з управління (з балансу) вказує лише на недоліки будинку, який передається, та не доводить факт того, що вказані недоліки будинку були спричинені діями чи бездіяльністю позивача.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 924/280/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125495794>.

2.5. Оскарження рішень релігійної організації

2.5.1. Якщо доказів порушення вимог чинного законодавства при прийнятті рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін до статуту не надано, то його скасування призведе до втручання у діяльність релігійної організації

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 03.04.2024 у справі № 906/1330/21 стосовно порядку ухвалення релігійною громадою рішення про зміну її підлеглості в канонічних та організаційних питаннях і внесення змін до статуту зазначила, що частинами третьою-шостою статті 8 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачено, що рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту ухвалюється загальними зборами релігійної громади. Такі загальні збори релігійної громади можуть скликатися її членами.

Рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту ухвалюється не менш як двома третинами від кількості членів

релігійної громади, необхідної для визнання повноважними загальних зборів релігійної громади відповідно до статуту (положення) релігійної громади. Рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту засвідчується підписами членів відповідної релігійної громади, які підтримали таке рішення. Рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту підлягає реєстрації в порядку, встановленому статтею 14 цього Закону.

Тож Верховний Суд констатував, що суди попередніх інстанцій встановили, що доказів порушення вимог чинного законодавства при прийнятті рішення про зміну підлеглості та внесення відповідних змін або доповнень до статуту відповідача, позивачами не надано, з огляду на відсутність обов'язкового обліку та ведення реєстру учасників релігійної організації, що не дає можливості встановити кількість членів релігійної громади, а також підтвердити доводи позивачів щодо відсутності кворуму та проведення спірних зборів особами, які не є членами релігійної громади, у зв'язку з чим в позові відмовили, оскільки в іншому разі це призведе до втручання у діяльність релігійної організації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 лютого 2025 року у справі № 926/17/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125191670>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 04 лютого 2025 року у справі № 911/1807/23.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 лютого 2025 року у справі № 911/1807/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125804641>.

2.5.2. Якщо статутом релігійної громади чітко не визначено критеріїв порядку прийняття до членів громади, фіксованого членства, то такими об'єктивно встановлюваними критеріями є досягнення 18-річного віку і регулярне відвідування богослужіння за місцем проживання

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено. Судові рішення мотивовані недоведеністю, що спірні рішення прийняті із порушенням вимог законодавства, а також за відсутності встановленої судом

необхідності здійснення втручання у право релігійної громади самостійно визначати порядок організації та здійснення своєї діяльності.

ВС звернув увагу на те, що законодавець визнав автономію релігійної громади у визначенні кількості її членів, необхідної для визнання повноважними загальних зборів релігійної громади, а також у питаннях членства на таких засадах: членство в релігійній громаді ґрунтується на принципах вільного волевиявлення, а також на вимогах статуту (положення) релігійної громади; релігійна громада на власний розсуд приймає нових та виключає існуючих членів громади в порядку, встановленому її статутом (положенням).

ВС виснував, що суди, досліджуючи посилання позивача на те, що особи, які брали участь у голосуванні на зборах, що відбулися на стадіоні, не є членами релігійної громади бо не відвідують храм, не сповідаються, не причащаються, а дійсними членами релігійної громади є ті особи, перелік яких було визначено зборами громади (360 осіб), бо саме вони відвідують храм на постійній основі та беруть участь у діяльності релігійної громади, з посиланням на пункт 9 статуту релігійної громади вказали, що відсутність визначеного у статуті релігійної громади чіткого та передбачуваного порядку прийняття до членів громади, фіксованого членства, при визначенні критеріїв, яким мали відповідати члени релігійної громади, які брали участь у загальних зборах громади, що прийняли оспорювані рішення, зокрема про зміну підлеглості у канонічних питаннях, необхідно враховувати встановлені у статуті релігійної громади критерії членів парафіяльних зборів. Такими критеріями, відповідність яким може бути об'єктивно встановлена, з перелічених у пункті 9 статуту, є досягнення 18-річного віку і регулярне відвідування богослужіння. Позивач не стверджував, що будь-хто з тих осіб, які брали участь у зборах громади 17.06.2023, не досягнув 18-річного віку.

Крім того, з огляду на відсутність даних, які б дозволяли перевірити регулярне відвідування богослужіння, суди врахували критерій територіального зв'язку, тобто проживання у місцевості, де діє релігійна громада, оскільки відповідність цьому критерію робить можливим виконання умови про регулярне відвідування богослужіння (такого висновку дійшла і Велика Палата Верховного Суду в постанові від 03.04.2024 у справі № 906/1330/21).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2025 року у справі № 911/3017/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946858>.

2.6. Оскарження рішень органів ГО

2.6.1. Якщо особа була присутня на загальних зборах ГО, брала активну участь в обговоренні питань порядку денного та голосуванні, то відсутні підстави для визнання оспорюваного рішення недійсним у зв'язку з відсутністю доказів дотримання відповідачем порядку повідомлення учасника про їх проведення

Рішенням господарського суду в позові Особи-1 до ГО про визнання протиправними та скасування рішень відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що у матеріалах справи відсутні докази на підтвердження персонального повідомлення Особи-1 про дату, час і місце проведення загальних зборів членів ГО. Водночас судом встановлено, що позивачка брала участь у підготовці до них, зокрема, шляхом внесення власної пропозиції щодо делегатів на заплановану позачергову конференцію ГО, призначену на 12.10.2022, до даного переліку делегатів увійшла і сама позивачка, яку також було обрано делегатом на конференцію.

Судом також встановлено, що проведення загальних зборів ГО з метою обрання делегатів на конференцію врегульовано положеннями пункту 4.26 статуту, згідно з якими для загальних зборів на причалах (зборів окремих членів організації на причалах), на відміну від колегіальних статутних органів, не встановлено обов'язку з проведення роботи виключно у формі засідань, при цьому інші положення статуту не містять заборони на проведення загальних зборів членів відокремленого підрозділу (причалу) в режимі віддаленого доступу з опитуванням членів громадської організації за допомогою листів-опитувань (бюлетенів). Таке голосування не порушує вимоги щодо відкритого голосування за принципом один член організації – один голос.

Тож відсутні підстави для визнання оспорюваного рішення та конференції недійсними у зв'язку з відсутністю доказів дотримання відповідачем порядку повідомлення учасника про проведення загальних зборів, оскільки зазначене, як встановили суди в цій справі, не призвело до порушення прав позивачки, а саме, права на участь у зборах та управлінні ГО, з огляду на те, що вона брала участь в проведенні позачергової конференції, не була позбавлена права на надання своїх пропозицій або заперечень, також не була позбавлена права на надання пропозицій щодо персонального складу делегатів від причалу № 4 на конференцію.

Крім того, Верховний Суд взяв до уваги встановлену судом апеляційної інстанції обставину наявності кворуму та достатність голосів для прийняття рішення загальними зборами відокремленого підрозділу від причалу № 4 та конференції ГО.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 916/3159/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560615>.

2.6.2. У разі якщо судовий акт скасовано, то він не породжує жодних правових наслідків з моменту його ухвалення, а отже, внесені у ЄДР відомості на підставі цього судового рішення щодо припинення повноважень особи виконувати обов'язки Президента ГО є недостовірними

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено.

Названі рішення судів мотивовані тим, що у період оскарження рішень позачергової конференції Федерації від 20.08.2019, оформлених протоколом від 20.08.2019 № 3, Особа-1 згідно з рішенням позачергової конференції Федерації від 20.07.2018 виступала в якості Першого віце-президента Федерації на громадських засадах. За відсутності в умовах статуту Федерації положень про певний порядок проведення засідання президії Федерації та оформлення протоколу, посилання позивача на недійсність прийнятого на засіданні президії Федерації рішення, яке оформлено протоколом від 14.10.2022 № 16, через незазначення персонального переліку осіб та проведення засідання президії Федерації за опитуванням, є обґрунтованими.

Верховний Суд відхилив доводи скаржника про те, що суди попередніх інстанцій неправильно застосували статті 89, 97 ЦК України, пункт 13 частини 2 статті 9, частину 1 статті 10 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» та дійшли невірною висновку, що Особа-2 на момент прийняття спірного рішення не була керівником Федерації, враховуючи рішення районного суду у іншій справі, залишеного без змін постановою апеляційного суду, та відомості з ЄДР щодо Особи-2 як керівника Федерації у період з 27.06.2022 по 23.12.2022, оскільки у подальшому постановою Верховного Суду названі рішення скасовано.

Згідно зі сталою правовою позицією Верховного Суду, у разі якщо судовий акт скасовано, то він не породжує жодних правових наслідків з моменту його ухвалення, а внесені у ЄДР відомості на підставі вказаних судових рішень є недостовірними.

Тож суди першої та апеляційної інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про наявність у Особи-1 – Першого віце-президента Федерації повноважень на скликання та проведення 14.10.2022 засідання Президії Федерації. Крім того, обґрунтовано відхилено як безпідставні доводи позивача про недійсність прийнятого на засіданні Президії Федерації рішення, яке оформлено протоколом

від 14.10.2022 № 16, через незазначення персонального переліку осіб та проведення засідання Президії Федерації за опитуванням.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2025 року у справі № 910/6213/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125495835>.

2.6.3. Оскільки конференцію ГО проведено за відсутності кворуму, наявна безумовна підстава для визнання її рішень недійсними

Верховний Суд зазначив, що безумовною підставою для визнання недійсними рішень загальних зборів у зв'язку з прямою вказівкою закону є: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення; прийняття загальними зборами рішень з питань, не включених до порядку денного загальних зборів товариства; прийняття загальними зборами рішення про зміну статутного капіталу товариства, якщо не дотримано процедури надання акціонерам (учасникам) відповідної інформації. При вирішенні питання про недійсність рішень загальних зборів у зв'язку з іншими порушеннями, допущеними під час скликання та проведення загальних зборів, господарський суд повинен оцінити, наскільки ці порушення могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення.

Тож оскільки судами попередніх інстанцій встановлено відсутність кворуму для проведення конференції 18.02.2022, Верховний Суд погодився з висновками місцевого і апеляційного господарських судів щодо наявності безумовної підстави для визнання недійсними рішень конференції ГО.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 березня 2025 року у справі № 916/596/23 можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/125946718>.

3. ОСКАРЖЕННЯ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ДІЙ

3.1. Позовні вимоги, спрямовані на відновлення в ЄДР відомостей щодо кінцевих бенефіціарних власників позивача, свідчать про відсутність порушення спірним наказом Мін'юсту його прав та інтересів, що є підставою для відмови у позові

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позову відмовлено.

Судові рішення мотивовані тим, що позовні вимоги зумовлені необхідністю захисту саме корпоративних прав одноосібного учасника позивача – іноземної компанії, а також її опосередкованих власників. Тобто позивач звернувся з позовними вимогами, які фактично впливають на корпоративні права учасника та його опосередкованих власників, а рішення і дія, які оспорується, впливають з таких прав безпосередньо третіх осіб, які не заявляли будь-яких самостійних вимог у цій справі щодо предмета спору.

Господарські суди попередніх інстанцій дійшли висновку про відсутність порушення спірним наказом прав та інтересів позивача, що є підставою для відмови у позові.

Верховний Суд зазначив, що обов'язковою передумовою для реалізації права на судовий захист у порядку господарського судочинства є наявність у позивача суб'єктивного матеріального права або охоронюваного законом інтересу, які порушуються, не визнаються або оспорується іншими особами – відповідачами, та на захист яких спрямоване звернення до суду з позовом.

Верховний Суд взяв до уваги, що позовні вимоги спрямовані на відновлення в ЄДР саме відомостей щодо кінцевих бенефіціарних власників позивача. Господарські суди попередніх інстанцій встановили, що корпоративні права позивача не можуть бути порушеними оскаржуваним наказом Мін'юсту від 02.05.2023 № 1562/5, оскільки повноваження органу управління товариства, який діє від імені товариства, не можна ототожнювати з корпоративними правами його учасників.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 910/15462/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125027329>.

3.2. Відміна державної реєстрації припинення юридичної особи, якщо ліквідація товариства відбувалася з порушенням передбаченого законодавством порядку

Господарський суд рішенням відмовив у задоволенні позовних вимог. Місцевий господарський суд виходив з того, що державна реєстрація припинення ТОВ шляхом ліквідації була проведена відповідно до вимог чинного законодавства у сфері державної реєстрації, оскільки була проведена на підставі правомірного рішення єдиного учасника товариства про припинення товариства шляхом ліквідації та на час здійснення спірної державної реєстрації припинення товариства були відсутні будь-які заборони для здійснення таких реєстраційних дій.

Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасував, позовні вимоги задовольнив. Суд виходив з того, що ліквідація боржника – товариства мала б відбуватися в порядку, передбаченому Кодексом України з процедур банкрутства,

а не в окремому порядку за зверненням до приватного нотаріуса про припинення юридичної особи, процедура припинення товариства була проведена без дотримання вимог та процедур, встановлених статтями 110, 111 та 112 ЦК України, оскільки згідно з ухвалою попереднього засідання господарського суду у іншій справі у товариства є зобов'язання перед іншими кредиторами і на момент припинення товариства вимоги його кредиторів, про які боржник достеменно знав, задоволені не були, ліквідатор не розглянув і не задовольнив кредиторські вимоги, виявлені під час провадження у справі про банкрутство, а подав державному реєстратору заяву про державну реєстрацію припинення юридичної особи в результаті її ліквідації поза межами процедури, передбаченої законодавством України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2025 року у справі № 916/5208/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124829405>.

3.3. Питання припинення повноважень голови правління об'єднання, у тому числі у зв'язку зі спливом строку, на який він обраний, належить до виключної компетенції уповноважених статутних органів ОСББ

Господарський суд ухвалив рішення про задоволення позову щодо зобов'язання виключити з ЄДР запису про Особу-1, як керівника та підписанта ОСББ, у зв'язку із закінченням строку, на який його обрано на цю посаду.

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, рішення господарського суду скасовано. Апеляційний господарський суд ухвалив нове рішення – про відмову у позові, обґрунтовуючи відсутністю доказів припинення повноважень Особи-1, як голови правління ОСББ, шляхом прийняття компетентним органом рішення про його звільнення і про обрання іншого складу органу управління, позаяк повноваження посадової особи ОСББ припиняються лише її переобранням і суди не мають права приймати рішення з питань, віднесених до виключної компетенції загальних зборів. Тобто послався на те, що питання припинення повноважень голови правління ОСББ належить до виключної компетенції уповноважених статутних органів ОСББ також у випадку спливу строку, на який він обраний.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 січня 2025 року у справі № 910/1967/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124829952>.

4. СПОРИ, ЩО ВИНИКАЮТЬ З ПРАВОЧИНІВ ЩОДО АКЦІЙ, ЧАСТОК, ПАІВ ТА ІНШИХ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ У ЮРИДИЧНІЙ ОСОБІ

4.1. Відомості про розмір статутного капіталу товариства та його учасників відображаються у статуті з відповідною державною реєстрацією і вважаються достовірними до того моменту, поки не буде доведено їх недостовірність

Верховний Суд зазначив, що нова редакція статуту ТОВ затверджена загальними зборами учасників товариства 21.04.2016. Положення статуту підтверджують, що статутний капітал товариства формується за рахунок грошових внесків засновників (учасників) та становить 407 000,00 грн; засновниками (учасниками) сформовано до моменту державної реєстрації 100 % статутного капіталу товариства, тобто 407 000,00 грн; внесок/частка в статутному капіталі учасника товариства позивачки становить 42 409,00 грн або 10,4199 %.

Верховний Суд звернув увагу, що відомості про розмір статутного капіталу товариства та його учасників були відображені у статуті з відповідною державною реєстрацією змін, що також врахував суд апеляційної інстанції.

За змістом статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» основними засадами державної реєстрації є, зокрема, принципи об'єктивності, достовірності та повноти відомостей у ЄДР, а також внесення відомостей до ЄДР виключно на підставі та відповідно до цього Закону. Якщо документи та відомості, що підлягають внесенню до ЄДР, внесені до нього, такі документи та відомості вважаються достовірними і можуть бути використані у спорі з третьою особою (стаття 10 названого Закону України). Відомості з ЄДР виконують функцію оголошення прав на частку невизначеному колу третіх осіб (постанова Великої Палати Верховного Суду від 07.06.2021 у справі № 906/1336/19). Отже, такі відомості та документи вважаються достовірними до того моменту, поки не буде доведено їх недостовірність.

У касаційній скарзі ТОВ не вказує про те, що воно зверталося до суду з позовом про оскарження статуту чи його окремих положень або про те, що воно ініціювало скликання та проведення загальних зборів товариства щодо зміни умов статуту, або що вчиняло певні дії щодо зменшення статутного капіталу та реєстрації відповідних змін до статуту.

Верховний Суд врахував, що ТОВ після перетворення з ЗАТ здійснює свою діяльність протягом більш ніж 10 років і за цей період, між ТОВ та позивачкою не виникало спорів щодо розміру її частки у статутному капіталі товариства. Тож суд апеляційної інстанції, оцінивши положення статуту ТОВ як належний та достовірний доказ того, що статутний капітал товариства був сформований повністю, дійшов правильного висновку про те, що позивачці належить частка у статутному капіталі товариства у розмірі 42 409,00 грн, що становить 10,4199 %, і ця частка повністю сформована.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 05 лютого 2025 року у справі № 924/750/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125224548>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 06.02.2025 року у справі № 924/751/20.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 924/751/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125264574>.

4.2. Позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є вимогою майнового характеру, а тому ціна позову у справі з такою вимогою визначається вартістю спірного майна

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, задовольнив позовні вимоги частково: витребував з чужого незаконного володіння у Особи-1 (останній набувач частки) на користь ТОВ-1 майно – частку в розмірі 50 % в статутному капіталі ТОВ-2; у задоволенні решти позовних вимог відмовив, стягнув з Особи-1 на користь ТОВ-1 2 102,00 грн судового збору.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду названі рішення господарських судів змінив у частині судового збору.

Верховний Суд зазначив, що у цій справі суди попередніх інстанцій врахували правові висновки Верховного Суду щодо належних способів захисту порушених прав та інтересів особи, яка вважає себе власником частки у статутному капіталі товариства, яка незаконно вибула з її володіння, та дійшли правильного висновку про те, що позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння, пред'явлена до володільця спірної частки (особи, щодо якої у ЄДР містяться відомості як про власника спірної частки), є належним та ефективним способом захисту порушених прав та інтересів позивача.

Водночас Верховний Суд звернув увагу на те, що суди попередніх інстанцій здійснили розгляд справи за позовною вимогою про витребування частки в статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння, як вимогою немайнового характеру, тобто дійшли помилкового висновку про немайновий характер цієї позовної вимоги у цій справі.

Відповідно до пункту 3 частини третьої статті 162 ГПК України, в якій визначені вимоги щодо оформлення позовної заяви, позовна заява повинна містити, зокрема, зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці. Отже, будь-який майновий спір має ціну. Крім того, Верховний Суд у постанові від 28 вересня 2022 року у справі № 910/4277/21 дійшов висновку, про те, що позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу та стягнення (витребування з володіння) частки (частини частки) у статутному капіталі має вартісне грошове вираження щодо розміру статутного капіталу та щодо частки позивача. Така вимога є вимогою майнового характеру.

Тож заявлена у цій справі позовна вимога про витребування частки у статутному капіталі товариства з чужого незаконного володіння є вимогою майнового характеру, з огляду на що ціна позову у справі з такою вимогою визначається вартістю спірного майна, у цій справі – вартістю частки у розмірі 50 % у статутному капіталі ТОВ-2.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 911/804/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125095091>.

4.3. Якщо додатковий вклад у статутний капітал товариства є номінальним, не має будь-якого економічного сенсу та призводить до «розмивання частки», то такі дії учасника товариства не відповідають чинному законодавству щодо збільшення статутного капіталу

Рішенням господарського суду у задоволенні первісного позову відмовлено повністю. Зустрічний позов задоволено частково. Визначено розмір статутного капіталу ТОВ у розмірі 500,00 гривень, що становить 100 % його статутного капіталу. Визначено розмір частки компанії як одноособового учасника ТОВ у статутному капіталі ТОВ у розмірі 500,00 гривень, що становить 100 % його статутного капіталу. У решті вимог зустрічного позову відмовлено.

Апеляційний господарський суд постановою рішення господарського суду скасував та прийняв нове рішення, яким позовні вимоги за первісним позовом задовольнив частково. Визначив розмір статутного капіталу ТОВ у розмірі 2 500,00 грн, що становить 100 %. Визначив розмір часток Особи-11 у статутному капіталі ТОВ на суму 2 000,00 грн, що становить 80 % його статутного капіталу, та компанії у статутному капіталі ТОВ на суму 500,00 грн, що становить 20 % його статутного капіталу. В решті позовних вимог за первісним позовом відмовлено. У задоволення зустрічного позову відмовлено повністю.

Верховний Суд постанову апеляційного господарського суду скасував. Рішення господарського суду в частині його оскарження змінив, виклавши його

мотивувальну частину в редакції цієї постанови. В іншій частині рішення господарського суду залишено без змін.

Ураховуючи нормативно-правове регулювання спірних правовідносин, з огляду на предмет та підстави позовів, а також встановлені судом апеляційної інстанції обставини справи, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновком суду апеляційної інстанції щодо сформованості статутного капіталу ТОВ відповідно до вимог статуту, статті 52 Закону України «Про господарські товариства» та статті 144 ЦК України.

Колегія суддів Верховного Суду відзначила, що оскільки ТОВ зареєстровано в ЄДР за законодавством України та знаходиться в Україні, а отже, до правовідносин, зокрема, зі збільшення статутного капіталу підлягає застосуванню право України.

У результаті збільшення статутного капіталу за рахунок внеску Особи-1 компанія (через зменшення відсоткового розміру її частки зі 100 % до 20 %) фактично втратила 80 % корпоративних прав щодо товариства, серед яких, зокрема, і корпоративний контроль над товариством, отримання всього його прибутку, управління товариством тощо.

Тож таке збільшення капіталу призвело до зменшення розміру частки компанії у відсотковому вимірі без зменшення її номінальної вартості, тобто відбулося так зване «розмивання частки» учасника, який не вніс додаткового вкладу. При цьому таке зменшення розміру частки учасника у відсотковому вимірі без зменшення номінальної вартості не є тотожним відчуженню належної позивачу частки або її частини у статутному капіталі Товариства.

Схожі правові висновки викладені Великою Палатою Верховного Суду у постанові від 22.10.2019 у справі № 923/876/16.

Верховний Суд звернув увагу, що чинне законодавство не містить такого терміну як «розмивання частки учасника у статутному капіталі», втім, воно містить цілу низку приписів, спрямованих на запобігання такому явищу як «розмивання частки учасника у статутному капіталі». Для цього законом передбачене переважне право учасників на внесення додаткових вкладів, принцип пропорційності (право зробити додатковий вклад у межах суми збільшення статутного капіталу пропорційно до його частки у статутному капіталі) тощо.

Отже, враховуючи розмір активів ТОВ за даними фінансової звітності (більше 1,4 млрд грн), колегія суддів Верховного Суду відзначила, що додатковий вклад у статутний капітал товариства у розмірі 2 000,00 грн є очевидно номінальним, таким що не мав і за жодних обставин не міг мати будь-якого економічного сенсу, що призвів до «розмивання частки» компанії, а відтак Верховний Суд не вбачає відповідності таких дій учасника товариства щодо збільшення статутного капіталу ТОВ чинному законодавству, зокрема статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2025 року у справі № 911/266/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125427023>.

4.4. Якщо рішення загальних зборів про збільшення статутного капіталу прийняті до набрання чинності Законом України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», то не можуть встановлюватися правові наслідки у разі невнесення додаткових вкладів у вже сформований статутний капітал

Апеляційний господарський суд постановою, залишеною без змін постановою Верховного Суду, скасував рішення господарського суду про відмову в задоволенні позову та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив: визначив розмір статутного капіталу ТОВ з наступним розподілом часток учасників.

Суд апеляційної інстанції виходив з того, що:

- заявлений позивачами у цій справі позов про визначення розміру статутного капіталу товариства та розмірів часток учасників товариства є належним способом захисту порушених прав;
- спірні правовідносини стосуються питання внесення позивачами додаткових вкладів при збільшенні вже складеного статутного капіталу ТОВ-1, а невнесення вкладу до статутного капіталу товариства при його створенні. Станом на момент прийняття позивачів до складу учасників ТОВ чинне законодавство не визначало порядок внесення додаткових вкладів, проте встановлювало, що це є компетенцією зборів учасників, які мали це узгодити у статуті. Однак, ні статут ТОВ в редакціях, чинних станом на дати прийняття позивачів до складу учасників товариства, ні рішення загальних зборів учасників зазначеного товариства, що фактично є рішеннями про збільшення статутного капіталу у зв'язку із прийняттям нових учасників, не передбачають порядок, форму та строки здійснення додаткових внесків новими учасниками у зв'язку зі збільшенням розміру статутного капіталу, а також не визначають правові наслідки їх несплати;
- зобов'язання позивачів як учасників ТОВ щодо внесення додаткових вкладів, яке виникло відповідно до рішень загальних зборів учасників зазначеного товариства про збільшення статутного капіталу товариства мало добровільний характер та не могло бути підставою для виключення позивачів зі складу учасників товариства, що свідчить про незаконність рішення загальних зборів учасників ТОВ та, відповідно, про порушення корпоративних прав позивачів як учасників товариства;
- стаття 15 Закону України «Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю» не підлягає застосуванню до спірних правовідносин, оскільки регулює порядок внесення лише первинних вкладів та наслідки їх прострочення;

- положення статті 18 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», що регулюють порядок збільшення статутного капіталу товариства, не застосовуються до спірних правовідносин з урахуванням правил дії актів цивільного законодавства у часі, оскільки рішення загальних зборів про прийняття нових учасників та збільшення статутного капіталу були прийняті до набрання чинності названого Закону.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 березня 2025 року у справі № 924/211/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125709886>.

4.5. Визнання недійсним акту приймання-передачі додаткового внеску в статутний капітал ТОВ з підстав його фраздаторності

Верховний Суд зазначив, що, оскаржуючи правочин з підстав його фраздаторності, позивач повинен навести вагомі докази того, що майно було відчужене, наприклад, за явно заниженою ціною, або взагалі безвідплатно, тобто що відчужувач не набув у зв'язку з таким продажем майнових благ.

Верховний Суд у постанові від 16.01.2025 у справі № 753/6126/22 висловив позицію, відповідно до якої поручитель не є абсолютно вільним у обранні варіантів власної поведінки, його дії не повинні призводити до такого стану, у якому він ставатиме неплатоспроможним перед кредиторами. В обранні варіанта добросовісної поведінки боржник/поручитель зобов'язаний піклуватися про те, щоб його юридично значимі вчинки були економічно обґрунтованими. Також поведінка боржника/поручителя повинна відповідати критеріям розумності, що передбачає, що кожне зобов'язання, яке правомірно виникло, повинно бути виконано належним чином, а тому кожний кредитор вправі розраховувати, що усі існуючі перед ним зобов'язання за звичайних умов будуть належним чином та своєчасно виконані. Тому усі боржники/поручителі мають на меті добросовісно виконати усі свої зобов'язання, а в разі неможливості такого виконання – надати справедливе та своєчасне задоволення прав та правомірних інтересів кредитора.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що, передавши до статутного капіталу ТОВ, який згідно з ЄДР становить 15 000,00 грн, спірне нерухоме майно вартістю 1 500 000,00 грн Особа-1 не стала учасником товариства і статутний капітал цього товариства не збільшився за рахунок внеску відповідачки. Відповідно до інформації із ЄДР засновником (учасником) станом на 08.06.2023 ТОВ є лише Особа-7, розмір частки якої є 15 000,00 грн, яка є кінцевим бенефіціарним власником (контролером) юридичної особи, відсоток частки статутного капіталу в юридичній особі, якої становить 100 %.

З огляду на наведене, колегія суддів Верховного Суду погодилася з висновками судів, що встановлені обставини свідчать про реальну безоплатну передачу Особі-1 спірного нерухомого майна, вартістю 1 500 000,00 грн, у власність іншій особі – ТОВ на шкоду майновим інтересам кредитору – банку з метою унеможливити задоволення вимог банку за кредитними договорами забезпеченими договорами поруки, укладеними між позивачем та відповідачкою-1.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 березня 2025 року у справі № 910/17461/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946814>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 06 березня 2025 року у справі № 924/211/24.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 березня 2025 року у справі № 924/211/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125709886>.

4.6. Переведення на товариство прав і обов'язків покупця частини частки в статутному капіталі товариства з підстав порушення його переважного права

Верховний Суд зазначив, що пунктом 8.2 статуту ТОВ передбачено, що відчуження частки (частини частки) допускається лише за згодою інших учасників (що відповідно до частини другої статті 21 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» може бути передбачено в статуті), та встановлено інший порядок реалізації переважного права учасників товариства, розподілу відчужуваної частки (частини частки) між іншими учасниками товариства, а саме пропорційно до часток учасників у статутному фонді товариства або в іншому розмірі, про які домовилися учасники (що відповідає частині 6 статті 20 названого Закону).

Судами попередніх інстанцій встановлено, що виконавчий комітет міської ради оплатно відчужив частку у статутному капіталі ТОВ іншому учаснику ТОВ – Особі-1. При цьому судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що матеріали справи не містять ні доказів погодження з позивачем продажу частки одним учасником іншому, ні доказів повідомлення позивача про ціну продажу та розмір частки, що відчужується, з дотриманням вимог статуту ТОВ та Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю».

Тож колегія суддів Верховного Суду визнала обґрунтованими висновки судів першої та апеляційної інстанцій про те, що при укладенні договору купівлі-продажу частки відповідачами порушено умови пункту 8.2 статуту ТОВ щодо продажу частки без згоди позивача та порушено його переважне право на придбання частки ТОВ пропорційно до його частки у статутному капіталі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 березня 2025 року у справі № 911/1681/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946752>.

4.7. Перемога особи у торгах на фондовій біржі не є безумовною підставою для укладення із нею договору купівлі-продажу акцій, оскільки умовою для цього є відсутність заяв акціонерів про намір скористатися переважним правом

Колегія суддів Верховного Суду виснувала, що суд апеляційної інстанції, на відміну від суду першої інстанції, обґрунтовано відхилив аргументи позивача про те, що спірний правочин був вчинений без застосування принципу пропорційності, оскільки принцип пропорційності, передбачений частиною 3 статті 7 Закону України «Про акціонерні товариства», не стосується третіх осіб (осіб, які не є акціонерами приватного акціонерного товариства) та застосовується у разі якщо декілька акціонерів виявили бажання скористатися переважним правом на придбання акцій, запропонованих акціонером третій особі. У разі ж якщо лише один акціонер виявив бажання скористатись переважним правом на придбання акцій, такий принцип не застосовується, і у такого акціонера виникає право на придбання усіх акцій, запропонованих третій особі.

Верховний Суд виснував про відсутність підстав для визнання недійсним договору купівлі-продажу цінних паперів з підстав заявлених позивачем, оскільки він був ознайомлений з умовами продажу акцій ПрАТ. Зокрема, йому було відомо, що участь і перемога у торгах не була безумовною підставою для укладення із ним договору купівлі-продажу акцій, оскільки основною умовою для укладення із позивачем договору була відсутність заяв акціонера/акціонерів про намір скористатись переважним правом на придбання акцій на умовах та за ціною, що визначена в ході проведення аукціону кращою (максимальною). Натомість, факт реалізації переважного права акціонером/акціонерами, відповідно до умов продажу спірних акцій, є підставою для неукладення біржового контракту з позивачем.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 березня 2025 року у справі № 910/3748/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125709981>.

4.8. Перехід до особи права вимоги повернення частки у статутному капіталі ТОВ, яка була придбана та водночас не сплачена відповідно до договору купівлі продажу

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, позов задовольнив повністю.

Задовольняючи позов, суд першої інстанції виходив з того, що:

- строк виконання зобов'язання відповідачів 1, 2, 3 з оплати придбаних часток у статутному капіталі ТОВ за договорами купівлі продажу від 04.03.2015, укладеними з продавцем – компанією, згідно з додатковими угодами від 04.03.2015 є таким, що настав 31.12.2020, а тому позивач з огляду на укладення між ним та компанією договору про відступлення права вимоги від 30.12.2021 має право вимагати розірвання договорів купівлі-продажу та повернення часток у статутному капіталі товариства;
- оскільки вчинений Особою-1 односторонній правочин щодо розпорядження належною йому часткою в статутному капіталі ТОВ у порушення вимог частини другої статті 586 ЦК України був вчинений без згоди заставодержателя, то такий правочин є недійсним відповідно до частини першої статті 203 та частини першої статті 215 ЦК України;
- позовна вимога про визначення розміру статутного капіталу ТОВ та визначення розміру частки в ньому, яка належить Особі-1, є обов'язковою передумовою, яка забезпечує ефективність пред'явленої до нього позовної вимоги про стягнення (витребування з володіння) спірної частки в статутному капіталі ТОВ у розмірі 1 404 043,52 грн.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 березня 2025 року у справі № 916/2745/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983125>.

5. ОКРЕМІ ПИТАННЯ З РОЗГЛЯДУ ГОСПОДАРСЬКИМИ СУДАМИ СПРАВ ЩОДО КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

5.1. В умовах воєнного стану допускається реквізиція іноземних інвестицій, тому корпоративні права чи акції можуть бути об'єктом примусового відчуження на користь держави

Право власності, в тому числі приватної, не є абсолютним, його здійснення має певні конституційно-правові межі. Однак втручання у це право може здійснюватися лише на підставі закону з дотриманням принципу юридичної визначеності та

принципу пропорційності, який вимагає досягнення розумного співвідношення між інтересами особи та суспільства.

Такого висновку дійшов Верховний Суд під час вирішення спору у справі про визнання права власності на акції, витребування майна з володіння та зобов'язання вчинити дії.

У цій справі Компанія (Республіка Кіпр) була власником простих бездокументарних іменних акцій, емітентом яких є ПАТ (13,6050 % від загальної кількості акцій у статутному капіталі). Акції Компанії були відчужені на користь держави на підставі наказу тимчасово виконуючого обов'язки командувача Сил логістики Збройних сил України (далі – ЗСУ) та наказу командира Військової частини А0297.

Звертаючись із позовом до господарського суду, Компанія вважала, що процедура примусового відчуження акцій була здійснена з грубими порушеннями законодавства та є протиправною.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що за правовою природою примусове відчуження майна у власника в умовах воєнного стану є реквізицією, яка здійснюється за спеціальним нормативним регулюванням, зокрема за частиною другою статті 353 ЦК України, відповідно до норм Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану». З огляду на те, що реквізиція застосовується за обставин, які вимагають негайних дій, вона провадиться в позасудовому (адміністративному) порядку за рішенням органів державної влади. Адміністративний порядок реквізиції майна у власника зумовлений потребою швидкої реакції від органів державної влади на відповідні обставини.

Верховний Суд зауважив, що право власності, в тому числі приватної, не є абсолютним, його здійснення має певні конституційно-правові межі. Водночас позбавлення або обмеження права власності має відбуватися виключно на підставі (тобто у прямо передбачених законодавством випадках) та виключно в порядку (тобто у чіткій відповідності до законодавчо встановленої процедури), встановлених законом.

Потреби держави в умовах правового режиму воєнного стану є значними та полягають як у забезпеченні потреб безпеки та оборони країни, так і в забезпеченні потреб населення, якому держава гарантує право на достатній життєвий рівень. ПАТ є нафтопереробною компанією, однією з найбільших виробників нафтопродуктів в Україні. Продукція, вироблена нею, в умовах правового режиму воєнного стану є критично необхідною як для забезпечення потреб ЗСУ та енергетичного сектору країни, так і для забезпечення потреб населення.

Тож Верховний Суд виснував, що відчуження майна ПАТ, в тому числі акцій товариства, на користь Держави Україна, можливість здійснювати управління цим товариством в інтересах обороноздатності, стратегічної безпеки та, як наслідок, забезпечення належної життєдіяльності країни та її населення призведе до досягнення стратегічної мети – певної стабільності на ринку нафти та нафтопродуктів, комплексного розв'язання існуючих проблем щодо забезпечення нафтопродуктами як ЗСУ, так і населення країни.

Крім того, Верховний Суд зауважив, що акція компанії, яка має економічну цінність, разом з іншими її похідними правами, що надають можливість акціонеру впливати на компанію, може вважатися «майном». Тому судова колегія касаційного суду погодилася з висновками судів попередніх інстанцій, що корпоративні права Компанії, посвідчені акціями ПАТ, є індивідуально визначеним майном (майновими правами), а пунктом 1 статті 1 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» передбачає позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває, зокрема, у приватній власності, в межах процедури примусового відчуження.

Водночас названий Закон імперативно не встановлює обов'язок ознайомлення власника майна або його законного представника з актом про примусове відчуження або вилучення майна. Втім, з огляду на приписи частини п'ятої статті 7 Закону України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» вони не позбавлені права ознайомитися з актом, що, однак, передбачає вжиття певних активних дій. Тому Компанія не була позбавлена права ознайомитися з актом шляхом звернення до Військової частини А0297, а реалізація зазначеного права залежала саме від волі та волевиявлення скаржника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 8 січня 2024 року у справі № 910/14242/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124338743>.

5.2. Незатвердження наглядовою радою товариства додаткової угоди до інвестиційного договору не може слугувати підставою для визнання додаткової угоди недійсною

Господарський Суд рішенням задовольнив позов у повному обсязі та визнав недійсною додаткову угоду до інвестиційного договору року, укладену між ТОВ та АТ. Місцевий господарський суд дійшов висновку про недодержання при укладенні спірної додаткової угоди вимог, встановлених статтею 203 ЦК України,

що є підставою для визнання її недійсною в силу положень статті 215 ЦК України, та виходив з того, що спірна додаткова угода була укладена та підписана від імені, в інтересах та за рахунок Інвестора (позивача) ТОВ в особі директора, який діяв на підставі договору про управління активами, однак з перевищенням повноважень на вчинення такого правочину, оскільки в матеріалах справи відсутні докази отримання директором ТОВ попереднього погодження наглядової ради позивача на укладення спірної додаткової угоди, а також докази її наступного схвалення позивачем.

Апеляційний господарський суд постановою скасував назване рішення та ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позовних вимог відмовив повністю.

Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що ТОВ при укладенні спірної у цій справі додаткової угоди до інвестиційного договору не перевищило свої повноваження на її укладення, оскільки ні укладений між позивачем та відповідачем-2 договір про управління активами, ні Закон України «Про інститути спільного інвестування», ні регламент АТ не передбачають обов'язок ТОВ, попередньо погоджувати із наглядовою радою позивача укладення спірної додаткової угоди.

Щодо наступного незатвердження спірної додаткової угоди після її підписання наглядовою радою АТ, то суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що питання затвердження вже укладених договорів є внутрішніми правовідносинами між корпоративним інвестиційним фондом і компанією з управління активам, які не можуть впливати на дійсність та чинність вже укладених договорів, оскільки необхідність такого затвердження виникає вже після укладання договору, а не на момент такого укладання. Отже, незатвердження наглядовою радою позивача додаткової угоди до інвестиційного договору не може слугувати підставою для визнання додаткової угоди недійсною.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2025 року у справі № 910/13311/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124829936>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 30 січня 2025 року у справі № 910/13310/23.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 30 січня 2025 року у справі № 910/13310/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124862150>.

6. СПОРИ МІЖ ПОСАДОВОЮ ТА ЮРИДИЧНОЮ ОСОБАМИ

6.1. Дострокове припинення повноважень директора відповідно до пункту 8 частини першої статті 36 КЗпП України на підставі рішення засновника товариства за невиконання умов контракту

Рішенням АТ, як єдиного учасника ТОВ, зокрема, припинено повноваження Особи-1 та звільнено з посади директора ТОВ на підставі пункту 8 частини першої статті 36 КЗпП України.

Верховний Суд, урахувуючи особливості правового регулювання спірних правовідносин, з огляду на встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи (зокрема, але не виключно, неналежного та несвоєчасного виконання директором рішень засновника, що призвело до порушення умов контракту та статуту товариства), погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність правових підстав для скасування та визнання недійсним рішення АТ, яким припинено повноваження директора ТОВ та звільнено його із займаної посади.

Колегія суддів відзначила, що кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень (стаття 74 ГПК України). Разом з тим, недоведення або неспростування позивачем відсутності порушень статуту, а також контракту, допущених ним при виконанні рішень та завдань засновника товариства, виключає можливість скасування спірного рішення єдиного учасника товариства, прийнятого відповідно до норм чинного законодавства, положень статуту відповідача та умов спірного контракту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 березня 2025 року у справі № 917/1241/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126020100>.

До такого ж правового висновку дійшла судова колегія у постанові Верховного Суду від 26 березня 2025 року у справі № 910/1317/24.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 березня 2025 року у справі № 910/1317/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/126150847>.

7. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

7.1. На заявника про забезпечення позову покладено необхідність обґрунтування підстав, які можуть утруднити чи унеможливити виконання судового рішення у разі задоволення позову, однак вони не обов'язково мають бути доведені доказами вчинення боржником таких дій

Постановою апеляційного господарського суду, залишеною постановою Верховного Суду без змін, заяву ФГВФО про вжиття заходів забезпечення позову задоволено.

Верховний Суд виснував, що предметом спору у цій справі є стягнення з відповідачів солідарно збитків (шкоди) у загальній сумі 145 026 973,07 грн. Тож виконання судового рішення в цій справі (за умови задоволення позовних вимог) безпосередньо залежить від того, чи матимуть відповідачі необхідну суму коштів або майна, за рахунок якого, можна буде задовольнити вимоги кредитора.

Верховний Суд зауважив, що у випадку подання позову про стягнення коштів можливість відповідача у будь-який момент як розпорядитися коштами, що знаходяться на його рахунках, так і відчужити майно, яке знаходиться у його власності, є беззаперечною, що у майбутньому утруднить виконання судового рішення, якщо таке буде ухвалене на користь позивача. За наведених умов вимога надання доказів щодо очевидних речей (доведення нічим не обмеженого права відповідача у будь-який момент розпорядитися своїм майном) свідчить про застосування судом завищеного або навіть заздалегідь недосяжного стандарту доказування, що порушує баланс інтересів сторін.

Такого висновку дійшла об'єднана палата Касаційного господарського суду в складі Верховного Суду в постанові від 03.03.2023 у справі № 905/448/22 і на нього послався суд апеляційної інстанції у цій справі.

Стала та актуальна практика Верховного Суду покладає на заявника необхідність обґрунтування підстав, які можуть утруднити чи унеможливити виконання судового рішення у разі задоволення позову (таким обґрунтуванням можуть бути, наприклад, значна сума стягнення, відсутність інформації з Реєстрів про існування у відповідача нерухомого майна, на яке може бути звернуто стягнення в достатньому розмірі, існування великої кількості судових проваджень щодо відповідача, де він є боржником тощо), однак визначає, що такі обґрунтування не обов'язково мають бути доведеними доказами вчинення боржником дій, спрямованих на утруднення виконання судового рішення (реалізація майна чи підготовчі дії до його реалізації, витрачання коштів не для здійснення розрахунків з позивачем, укладення договорів поруки чи застави за наявності невиконаного спірного зобов'язання тощо).

До того ж, у цій справі заявником (позивачем) були надані також і докази вчинення відповідачами дій, які були спрямовані на відчуження належного їм майна після виникнення спірних правовідносин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 07 січня 2025 року у справі № 910/1/21 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124381082>.

7.2. Заходи забезпечення позову не мають призводити до втручання суду у господарські відносини товариства, щоб не спричинити блокування його господарської діяльності

Ухвалою апеляційного господарського суду, залишеною без змін постановою Верховного Суду, у задоволенні заяви Особи-1 про забезпечення позову відмовлено у повному обсязі.

Верховний Суд зазначив, що позивачка у цій справі, звертаючись з відповідною заявою, мала намір захистити свої права як спадкоємиці учасника ТОВ, які порушені (на її думку) внаслідок ухвалення оспорюваного рішення загальних зборів, що відбулися 30.06.2023, тобто після смерті її батька (учасника спірного товариства, спадкодавця) та до отримання нею як спадкоємиці за законом свідоцтва на спадщину (20.03.2024) щодо спадкування частки статутного капіталу ТОВ у розмірі 70 %.

Особа-1 стверджувала, що не давала своєї добровільної згоди на управління своїм спадковим майном (у тому числі часткою у розмірі 70 % статутного капіталу товариства) безпосередньо Особі-2 або будь-якій іншій особі, як і не висловлювала своєї добровільної згоди у будь-якій формі щодо призначення директором ТОВ – Особу-2, тому він призначений директором товариства незаконно, в порушення вимог закону та статуту товариства.

Суд апеляційної інстанції, ухвалюючи оскаржувану ухвалу про відмову у задоволенні заяви про вжиття заходів забезпечення позову, з огляду на вимоги та зміст такої заяви, дійшов висновку, що позивачкою не наведено фактичних обставин, які б свідчили про реальну ймовірність ускладнення чи унеможливлення ефективного захисту порушених прав позивача, за захистом яких вона звернулась до суду, у разі задоволення позову та обставин, які б підтверджували, що невжиття відповідних заходів забезпечення позову ускладнить чи унеможливить ефективний захист або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивачки.

При цьому суд врахував, що заявлені позивачкою заходи непрямовані на забезпечення збереження «status quo» до остаточного вирішення спору, а є тотожними заявленим позовним вимогам, що суперечить інституту забезпечення позову. Також такі заходи є неспівмірними з предметом спору та порушуватимуть збалансованість інтересів сторін справи.

Крім того, суд відзначив, що у спірних правовідносинах зупинення дії рішення загальних зборів учасників товариства, яким обрано директора товариства, та заборона здійснювати директору, зокрема, управління поточною діяльністю товариства свідчить про втручання суду у господарські відносини та може призвести до блокування господарської діяльності юридичної особи, що стане наслідком невиправданого обмеження прав товариства, його учасників та третіх осіб.

Верховний Суд врахував, що Особа-2 за спірним договором була управителем спадкового майна (корпоративних прав щодо товариства) лише 17 днів (до 17.07.2023), ураховуючи подальше отримання свідоцтва на управління спадщиною (корпоративними правами товариства) Особою-5 (матір'ю спадкодавця) 25.07.2023 та відповідно отримання позивачем та Особою-5 12.03.2024 свідоцтв про право на спадщину за законом частки у статутному капіталі ТОВ, колегія суддів дійшла висновку, що позивач протягом тривалого часу (як мінімум з 12.03.2024) мала та має можливість у будь-який момент змінити директора товариства у відповідності до вимог чинного законодавства та статуту ТОВ.

Тож відсутні обґрунтовані підстави для застосування заходів забезпечення позову, про які просить позивач.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 січня 2025 року у справі № 910/8275/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124591447>.

7.3. Заходи забезпечення позову мають відповідати предмету позову, щоб у подальшому забезпечити фактичне виконання судового рішення

ФГВФО звернувся до господарського суду із заявою про забезпечення позову, в якій просив вжити заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту на кошти, що належать Особі-1, які знаходяться на всіх рахунках відповідача в усіх банківських установах або інших фінансово-кредитних установах, та на все майно, що належить відповідачу у межах ціни позову.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду від 07 листопада 2024 року, ФГВФО про забезпечення позову задовольнив повністю: наклав арешт на кошти, що належать Особі-1, які знаходяться на всіх рахунках відповідача у всіх банківських установах, а також на належне Особі-1 майно в межах ціни позову у розмірі 45 979 796 953,50 грн, визначив, що стягувачем за даною ухвалою є ФГВФО, а боржником – Особа-1.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позивач довів існування обставин, які вказують на ймовірну складність або неможливість виконання рішення суду у разі задоволення позовних вимог у цій справі, оскільки при розгляді справи суду стали відомі факти відчуження корпоративних прав третіх осіб, які представниками учасників справи не заперечувалися, що свідчить про свідоме невиконання рішення суду (ухвали господарського суду про забезпечення позову у цій справі), яке набрало законної сили.

Крім того, накладення арешту на кошти та нерухоме майно відповідача не завдасть шкоди та збитків відповідачу, не позбавить його конституційних прав на володіння та користування нерухомим майном, здійснення господарської діяльності, отримання доходів, сплату податків тощо, а лише тимчасово обмежить право відповідача реалізувати вказане майно третім особам.

Тож обрані позивачем заходи забезпечення позову відповідають предмету позову у цій справі і в подальшому можуть забезпечити фактичне виконання судового рішення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 лютого 2025 року у справі № 910/268/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125589298>.

8. ДЕЯКІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПИТАННЯ

8.1 Якщо заява про перегляд за нововиявленими обставинами рішення господарського суду подана після спливу більше трьох років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили і визначені законодавством строки не можуть бути поновлені, то суд має залишити таку заяву без розгляду

Постановою апеляційного господарського суду рішення господарського суду скасовано, прийнято нове, яким у задоволенні заяви Особи-1 про перегляд рішення господарського суду за нововиявленими обставинами відмовлено.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи рішення місцевого господарського суду, переглянутого в порядку статей 320–325 ГПК України, дійшов висновку, що зазначені позивачем обставини, а саме: отримані результати експертизи, на які позивач посилається як на нововиявлені, не є такими в розумінні положень статті 320 ГПК України. Також суд апеляційної інстанції зауважив, що судом першої інстанції при прийнятті оскаржуваного рішення не взято до уваги те, що з моменту набрання законної сили рішенням господарського суду, минуло більше трьох років, тому заявником порушено вимоги, передбачені статтею 321 ГПК України щодо порядку і строку подання заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими або виключними обставинами.

Верховний Суд названі рішення господарських судів скасував.

Верховний Суд зазначив, що суд апеляційної інстанції, встановивши, що заява Особи-1 про перегляд за нововиявленими обставинами рішення ГС подана після спливу більше трьох років з дня набрання таким судовим рішенням законної сили, врахувавши, що визначені в частині другій статті 321 ГПК України строки не можуть бути поновлені, мав залишити таку заяву без розгляду на підставі статті 118 ГПК України. Натомість апеляційний господарський суд, переглянувши рішення місцевого господарського суду, прийнятого за результатами розгляду заяви за нововиявленими обставинами, помилково відмовив у задоволенні заяви за нововиявленими обставинами з підстав того, що зазначені заявником обставини не є нововиявленими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 907/113/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124808619>.

8.2. Закриття провадження відповідно до пункту 7 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» № 590-IX від 13.05.2020

ТОВ звернулося до господарського суду з позовом до АТ та Міністерства фінансів України про:

- визнання недійсним з моменту укладення договору про придбання акцій № 9/2016 від 20.12.2016 та акта приймання-передавання за договором про придбання акцій від 20.12.2016, що укладені між АТ, від імені якого діяв ФГВФО в особі уповноваженої особи Фонду на тимчасову адміністрацію в АТ Особа-1 та ТОВ, від імені якого діяла уповноважена особа ФГВФО на здійснення тимчасової адміністрації в АТ Особа-2;
- визнання недійсним з моменту укладення договору купівлі-продажу акцій банку № БВ-744/16/13010-05/131 від 21.12.2016 та акта виконання зобов'язань до договору купівлі-продажу акцій банку № БВ-744/16/13010-05/131 від 21.12.2016, що укладені між Державою в особі Міністерства фінансів України та усіма особами, які станом на 21.12.2016 були власниками простих іменних акцій банку, від імені яких діяла уповноважена особа ФГВФО на здійснення тимчасової адміністрації в АТ Особа-2, в інтересах та за рахунок якої діяло ПАТ, у частині, що стосується прав та інтересів ТОВ.

Позовні вимоги обґрунтовані незаконним позбавленням позивача права власності на кошти, розміщені на рахунку в банку. При цьому доводи товариства про недійсність (нікчемність) правочину з відчуження належних йому акцій банку

в процедурі неплатоспроможності та щодо незаконності придбання від його імені посадовою особою ФГВФО акцій банку за рахунок коштів, що належали позивачу та перебували на його рахунку, фактично зводяться до незаконності дій ФГВФО при вчиненні відповідачами оспорюваних правочинів про придбання акцій.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, провадження у справі закрито. Суд першої інстанції, закриваючи провадження, застосував положення пункту 7 розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення механізмів регулювання банківської діяльності» № 590-IX від 13.05.2020 (далі – Закон № 590-IX), що набрав чинності 23.05.2020.

Також суди першої та апеляційної інстанцій зазначили, що такі обмеження щодо способу прав колишніх власників акцій неплатоспроможного банку були передбачені в частині шостій статті 41 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» від 23 лютого 2012 року № 4452-VI, яка діяла з 12 серпня 2015 року та на час розгляду спору у цій справі.

Верховний Суд зазначив, що у контексті застосування процесуальних норм, які були нівельовані із прийняттям Закону № 590-IX, зокрема, пункту 7 розділу II цього Закону, необхідно враховувати положення частини 3 статті 3 ГПК України, якою визначено, що судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії (однією із яких є закриття провадження у справі), розгляду і вирішення справи.

Відповідно до пункту 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX судові провадження в господарських справах за позовом учасника та (або) колишнього учасника банку про захист прав або інтересів, які були порушені внаслідок виведення банку з ринку на підставі протиправного (незаконного) індивідуального акта НБУ, Фонду, Мінфіну, НКЦПФР, рішення КМУ, судовий розгляд яких станом на день набрання чинності цим Законом незавершений у судах першої, апеляційної або касаційної інстанцій шляхом ухвалення рішення (ухвали, постанови), у разі невідповідності обраних позивачем способів захисту вимогам частин 3, 4 статті 5 ГПК України підлягають закриттю у відповідній частині судом, який розглядає справу.

Зазначена норма про закриття провадження у справі є процесуальною та оперативною, виходячи з дії нормативних актів у часі, встановлює, яку процесуальну дію має вчинити суд у разі, якщо позивач обрав неналежний спосіб захисту у процедурі виведення банку з ринку. Отже, ця норма має застосовуватися разом з відповідною нормою закону як цілісний регулятор на час учинення відповідної процесуальної дії, а не на час виникнення спірних правовідносин (чи на час звернення позивача до суду). Відтак норми перехідних положень закону як такі, що застосовуються до обмеженого кола правовідносин,

які виникли і продовжуються на момент набрання чинності відповідним законом, вичерпують свою дію внаслідок їх застосування. Після закриття провадження у справах, про які законодавцем зазначено в пункті 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX, буде відсутній предмет регулювання припису цього пункту.

Застосування процесуального припису пункту 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX до правовідносин, спір стосовно яких перебуває на розгляді господарського суду, і судове провадження не завершено прийняттям остаточного рішення на дату набрання чинності цим Законом, не суперечить положенням статті 6 Конвенції. Воно забезпечує однакові процесуальні наслідки розгляду спорів за позовами учасників (акціонерів) неплатоспроможного банку – як тих, що звернулися до суду до набрання чинності змінами до статті 5 ГПК України, і їх спір не завершено розглядом у суді, так і тих, що звернулися після набрання чинності Законом № 590-IX, реалізуючи принцип рівності перед законом і судом, визначений статтею 7 ГПК України.

Велика Палата Верховного Суду у постанові від 15.02.2023 у справі № 910/18214/19 звернула увагу на співвідношення між загальною та спеціальною нормою. Спеціальна норма встановлює правила, які підлягають застосуванню у певних випадках, визначених такою нормою, а загальна норма встановлює правила, які підлягають застосуванню у всіх випадках, крім тих, на які поширюється гіпотеза спеціальної норми. Тому загальна та спеціальна норми не суперечать одна одній, а встановлюють системне законодавче регулювання. При цьому Велика Палата Верховного Суду зазначила, що у цій справі підлягає застосуванню спеціальна процесуальна норма пункту 7 розділу II Закону № 590-IX.

Враховуючи наведене, колегія суддів Верховного Суду виснувала, що суди попередніх інстанцій дійшли обґрунтованого висновку про закриття провадження в справі на підставі пункту 7 розділу II «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 590-IX.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2025 року у справі № 910/17632/19 можна ознайомитися за посиланням

<http://reyestr.court.gov.ua/Review/125946807>.

8.3. Суди не врахували, що як за позовною заявою позивача, так і за позовною заявою третьої особи з самостійними вимогами предметом спору є один і той же матеріально-правовий об'єкт – розмір статутного капіталу товариства та розмір часток учасників у статутному капіталі такого товариства

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, залишив без змін, позовну заяву ТДВ-1 (третя особа, яка заявляє самостійні вимоги) до ТДВ-2 про визначення розміру статутного капіталу та розмірів часток учасників повернув заявнику.

Верховний Суд скасував рішення судів та передав справу до господарського суду для продовження розгляду.

Верховний Суд зазначив, що позовні вимоги обґрунтовані безпідставністю збільшення статутного капіталу товариства за рахунок внеску нового учасника Особи-2 у сумі 1 250 000 грн та незгодою з рішенням зборів товариства від 16.02.2018 у цій частині. Позивач вважає, що передумовою вступу нового учасника до товариства з додатковою відповідальністю (яким була Особа-2), є набуття права власності на частку в статутному капіталі на підставі відповідного договору шляхом відчуження певної частки учасником товариства, а не в результаті прийняття відповідного рішення загальними зборами учасників товариства 16.02.2018.

Зазначене свідчить про те, що предметом спору, як за первісним позовом, так і за позовом третьої особи з самостійними вимогами, є саме визначення розміру статутного капіталу ТДВ-2 та визначення часток учасників у статутному капіталі такого товариства, які в обох випадках обґрунтовані незгодою з рішенням загальних зборів товариства від 16.02.2018, на яких вирішувалось як питання про збільшення статутного капіталу товариства за рахунок внеску нового учасника (Особи-2), з чим не погоджується позивач за первісним позовом, так й питання збільшення статутного капіталу товариства за рахунок внеску учасника – Особи-4, з чим не погоджується третя особа з самостійними вимогами.

Зазначення судом першої інстанції про те, що ці позови є різними за своєю правовою природою, заявлені вимоги не є однорідними, що зумовлює самостійний предмет їх доказування, Верховний Суд визнав помилковим, оскільки є очевидним, що ці позови не можуть бути різними за своєю правовою природою, а їх неоднорідність полягає лише в розмірі статутного капіталу товариства та часток його учасників, які заявлені позивачем та третьою особою з самостійними вимогами, і які дійсно є різними, адже обґрунтовані незгодою з різними частинами одного рішення загальних зборів товариства від 16.02.2018, на яких вирішувалися питання щодо збільшення статутного капіталу цього товариства за рахунок відповідних внесків.

Водночас суд апеляційної інстанції, переглядаючи ухвалу суду першої інстанції про повернення позову третьої особи з самостійними вимогами, не усунув допущені нею порушення, належним чином не спростував наведені скаржником доводи, при цьому безпідставно зазначив, що вказані позови мають різні підстави та різні предмети, а задоволення вимог одного позову не виключає задоволення іншого, не врахувавши, що повне або часткове задоволення одного з позовів виключає

можливість повного або часткового задоволення іншого, оскільки від встановлення судами обставин щодо правомірності чи неправомірності збільшення за рішенням від 16.02.2018 статутного капіталу товариства як за рахунок внеску Особи-2, так і за рахунок внеску Особи-4, що відбулось одночасно, буде залежати визначення розміру статутного капіталу товариства та часток його учасників, відповідно можливість повного або часткового задоволення одного позову за рахунок повної/часткової відмови в задоволенні іншого позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 березня 2025 року у справі № 912/930/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125983073>.

8.4. Рішенням суду щодо товариства не може бути вирішене питання про права, інтереси та (або) обов'язки особи, якщо вона не має жодних прав на частку або корпоративних прав щодо цього товариства

Ухвалою апеляційного господарського суду закрито апеляційне провадження за апеляційною скаргою Особи-1 на рішення господарського суду, оскільки зміст оскаржуваного рішення не містить будь-яких висновків, суджень або посилань суду на права, інтереси та обов'язки Особи-1, як учасниці ТОВ і в рішенні суду не йдеться про порушення безпосередньо прав, інтересів та обов'язків такої особи.

Судом відзначено, що оскільки предметом розгляду у справі є вимоги про визнання права на частку в статутному капіталі ТОВ за Особою-2, то у цьому випадку Особою-1 підлягав доведенню факт наявності у неї права на частку у статутному капіталі ТОВ (з приводу чого і ухвалене рішення суду). Разом з тим, скаржницею не доведено, а матеріали справи не містять жодних доказів на підтвердження того, що Особа-1 або Особа-3, спадкоємицею якого вона є, були засновниками або учасниками ТОВ чи укладали договори щодо отримання ними відповідних прав.

Тож відсутність прав на частку у статутному капіталі свідчить і про відсутність корпоративних прав скаржниці щодо ТОВ. Оскаржуваним рішенням не могло бути вирішене питання про права, інтереси та (або) обов'язки скаржниці, оскільки вона не має жодних прав на частку або корпоративних прав щодо товариства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 березня 2025 року у справі № 910/13328/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946697>.

Суд апеляційної інстанції у справі № 916/5638/23 також закрити апеляційне провадження, оскільки зміст оскаржуваного рішення (його мотивувальна частина) не містить будь-яких висновків, суджень або посилань суду на права, інтереси та обов'язки скаржника, як члена сільськогосподарського виробничого кооперативу, а в резолютивній частині рішення суду не йдеться про порушення безпосередньо прав, інтересів та обов'язків такої особи.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 березня 2025 року у справі № 916/5638/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125946720>.

9. СПОСОБИ ЗАХИСТУ КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

9.1. Якщо позов про визнання договору купівлі-продажу частки недійсним заявлений з метою повернення одному з подружжя частки в спільному майні подружжя, він є належним та ефективним способом захисту порушеного права

Пред'явлення позовних вимог про визнання недійсним укладеного договору купівлі-продажу частки без взаємної згоди одного з подружжя, який разом з іншим із подружжя є власниками спільного сумісного майна – частки у статутному капіталі товариства, є належним та ефективним способом захисту порушеного права у разі, якщо такий позов заявлений з метою повернення одному з подружжя частки в спільному майні подружжя. Тобто правовим наслідком недійсності договору купівлі-продажу буде відновлення права спільної сумісної власності кожного з подружжя.

Такого висновку дійшла судова колегія Верховного Суду у справі про визнання недійсним договору купівлі-продажу частки та скасування державної реєстрації.

У цій справі рішенням господарського суду позов задоволено. Рішення мотивоване тим, що відповідачем-1 не оскаржувалася презумпція спільності майна набутого за час шлюбу з позивачем, не надавалися докази, що статутний капітал ТОВ сформовано не за рахунок спільних коштів подружжя; розпорядження спільною сумісною власністю подружжя, а саме відчуження частки у статутному капіталі ТОВ відповідачем-1 було вчинено без належного обсягу повноважень, без отримання згоди позивача.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано назване рішення, прийнято нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено. Постанова мотивована тим, що укладення одним з подружжя договору щодо розпорядження спільним майном без згоди другого з подружжя може бути підставою для визнання такого договору недійсним лише в тому разі, якщо суд встановить, що третя особа (контрагент за таким договором) діяла недобросовісно, зокрема, знала чи

за обставинами справи не могла не знати про те, що майно належить подружжю на праві спільної сумісної власності і що той з подружжя, хто укладає договір, не отримав згоди на це другого з подружжя.

Верховний Суд постанову суду апеляційної інстанції скасував. Рішення господарського суду змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови, а в іншій частині – залишив у силі.

Верховний Суд зазначив, що приписи законодавства щодо взаємної згоди подружжя на укладення договорів щодо майна спільної сумісної власності, не тільки забезпечують права одного з подружжя, а й обмежують права іншого з подружжя у відчуженні спільного подружнього майна, оскільки ставлять правомочності одного з подружжя на відчуження майна в залежність від наявності належним чином оформленої згоди іншого з подружжя на таке відчуження. Відсутність такої згоди свідчить про відсутність повноважень в одного з подружжя (відчужувача) на відчуження подружнього майна. У таких випадках відсутня воля власника спільного майна, на боці якого виступають обидва співвласники (подружжя), на вчинення правочину. Матеріали справи не містять письмової згоди позивача на відчуження відповідачем-1 належної їм частки статутного капіталу ТОВ, умови оспорюваного договору також не містять такої згоди.

Верховний Суд акцентував увагу на тому, що Велика Палата Верховного Суду неодноразово послідовно формувала позицію про те, що презумпція розпорядження спільним майном одним з подружжя за згодою другого з подружжя встановлена саме на користь добросовісного набувача прав на таке майно. Добросовісність насамперед характеризує поведінку кінцевого набувача, який міг або не міг дізнатися про факти, які становлять предмет доказування. При цьому Верховний Суд звернув увагу на те, що покупець як добросовісний набувач не звільняється від негативних наслідків, які можуть виникнути при укладенні правочину. Набувач із великим ступенем зацікавленості повинен оцінювати обставини укладення правочину.

Тож відповідач-2, як покупець, діючи добросовісно і розумно, повинен був не лише перевірити інформацію з ЄДР (стосовно учасників юридичної особи), а і оцінити й інші обставини, зокрема перевірити особу, як контрагента за договором (огляд паспорта для встановлення особи, з якою укладається договір), з'ясувати перебування контрагента у шлюбі на момент вчинення правочину (Верховний Суд взяв до уваги можливість перевірки такого факту з огляду на державну реєстрацію шлюбу, як акта цивільного стану, з видачою відповідних документів та внесенням інформації до Державного реєстру актів цивільного стану громадян і паспорта громадянина) для встановлення обставин необхідності надання письмової згоди одного з подружжя на відчуження спільного сумісного майна, або встановлення обставин поділу, виділу в натурі частки з майна, що перебуває в спільній сумісній власності. Крім того, відповідач-2 повинен був з'ясувати й інші обставини, які можуть свідчити про сумнівний характер вчинюваного правочину, зокрема

відсутність зрозумілої економічної мети оспорюваного правочину (відсутність ціни договору, норм договору щодо обов'язку покупця оплатити частку тощо), тобто його оплатність (укладення договору одним із подружжя в інтересах сім'ї, можливість використання одержаного за таким договором в інтересах сім'ї).

З огляду на зазначене, відповідач-2, як покупець, за всіма обставинами, проявивши розумну обачність, не міг не знати про обмеження повноважень відповідача-1, міг та мав би оцінити всі ризики, проте не вчинив дій, щоб пересвідчитися в наявності обмежень повноважень у відповідача-1 на укладення оспорюваного правочину, тобто діяв недобросовісно та нерозумно.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 922/405/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560620>.

9.2. Якщо задоволення позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння, яке один із подружжя вніс до статутного капіталу товариства, не відновить право володіння іншого з подружжя, то ці вимоги є неналежним та неефективним способом захисту його порушеного права

Можливість витребування майна з володіння іншої особи законодавець ставить у залежність насамперед від змісту правового зв'язку між позивачем та спірним майном, його волевиявлення щодо вибуття майна, а також від того, чи є володілець майна добросовісним чи недобросовісним набувачем та від характеру набуття майна (оплатно чи безоплатно).

За обставин, які позивачка доводить у цій справі, а саме, що: майно (земельна ділянка та об'єкт незавершеного будівництва) належали їй та її чоловікові на праві спільної сумісної власності, відчуження цього майна, а саме передавання його у статутний капітал ТОВ відбулося без згоди позивачки, як іншого з подружжя; ТОВ є недобросовісним набувачем прав на таке майно, важливим є забезпечити не лише захист та поновлення прав позивачки щодо майна, яке є спільною сумісною власністю та вибуло з її володіння, а й захист прав та законних інтересів набувача – ТОВ, яке після внесення такого майна одним із подружжя до статутного капіталу цього товариства, протягом тривалого часу є власником цього майна. У контексті цього варто врахувати, що таке майно, зокрема об'єкт незавершеного будівництва, могло бути об'єктом інвестування та предметом договорів з контрагентами такого набувача, а також формує статутний капітал ТОВ, про що стверджував відповідач-1, що, в свою чергу, може вплинути як на права та інтереси самого товариства та його учасників, так і контрагентів цього товариства.

Верховний Суд зауважив, що саме під час розгляду спору про витребування такого майна у цьому випадку необхідно досліджувати та з'ясовувати як питання вибуття майна, яке є спільною сумісною власністю, з володіння позивачки, так і набуття такого майна ТОВ, зокрема у контексті з'ясування наявності чи відсутності недобросовісних дій відповідача-1, а саме, чи знало товариство або за обставинами справи не могло не знати про те, що майно (земельна ділянка та об'єкт незавершеного будівництва), яке було внесено до статутного капіталу, належить подружжю на праві спільної сумісної власності, а також можливості повернення такого майна у спільну сумісну власність подружжя у стані, в якому його було передано у статутний капітал товариства.

На питання щодо належності та ефективності обраного нею способу захисту, зокрема щодо припинення речового права ТОВ на земельну ділянку та об'єкт незавершене будівництво приватної школи образотворчого мистецтва, повернувши у стан, що існував до відповідної державної реєстрації, шляхом державної реєстрації змін, у контексті приписів частини третьої статті 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Верховний Суд зазначив, що такий (обраний спосіб захисту) не є ані належним, ані ефективним, оскільки внаслідок задоволення позову можуть бути порушені права відповідача-1, а право володіння майном, яке є складовою права власності, у позивачки не буде відновлене.

Тож Верховний Суд визнав цілком законними та обґрунтованими висновки апеляційного суду про обрання позивачкою способу захисту, який не забезпечить поновлення її порушених прав щодо майна, яке є спільною сумісною власністю та вибуло з її володіння поза її волею, що є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 909/516/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124862347>.

9.3. Застосування доктрини підняття корпоративної завіси є обґрунтованим для захисту прав міноритарних акціонерів, права та інтереси яких були порушені примусовим викупом акцій за ціною, меншою за їх ринкову вартість

Верховний Суд у складі палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів Касаційного господарського суду (далі – Корпоративна палата), залишаючи рішення попередніх судових інстанцій про відмову у задоволенні позовних вимог щодо визнання недійсним рішення, визнання недійсним правочину, стягнення акцій без змін, зазначив, що належним способом захисту прав міноритарних акціонерів, права та інтереси яких були

порушені примусовим викупом акцій за ціною меншою за їх ринкову вартість, є визнання права на компенсацію, стягнення компенсації за продані акції, стягнення збитків.

Так, у випадку звернення колишнього міноритарного акціонера із позовом про стягнення справедливої компенсації за примусово вилучені акції Корпоративна палата вказала про можливість колишнього акціонера звернутися з позовом про стягнення збитків або про стягнення набутого без достатньої правової підстави за статтею 1212 ЦК України. Крім того, Корпоративна палата зазначила про наявний особливий зв'язок між відповідачами, які є пов'язаними особами, що входять до групи компаній, які знаходяться під домінуючим контролем фізичної особи та можливість підняття корпоративної завіси щодо таких осіб при оскарженні ціни викупу акцій у процедурі сквіз-ауту.

Застосування доктрини підняття корпоративної завіси є обґрунтованим, оскільки відповідачі, незалежно від наявності чи відсутності у компанії статусу «технічної» особи, фактично становлять єдину економічну групу, їх інтереси збігаються. Особливістю діяльності групи компаній є те, що один учасник цієї групи може діяти в інтересах інших учасників, а тому неможливо визначити, хто саме отримав вигоду від процедури примусового продажу акцій за заниженою ціною. Вигодонабувачем у такому випадку може бути будь-яка юридична особа, а отже, кінцевим вигодонабувачем є кінцевий бенефіціарний власник, що вбачається навіть із визначення самого поняття «бенефіціар» (від фр. *benefice* – прибуток, користь) – це особа, яка одержує вигоди.

Застосування доктрини також є виправданим, оскільки переслідує мету досягнення справедливого результату, зокрема, полегшити виконання судового рішення за умови повного або часткового задоволення позовних вимог. За таких обставин, позовні вимоги міноритарного акціонера про визначення суми компенсації, стягнення збитків або неправомірної вигоди у справах щодо процедури сквіз-аут можуть бути адресовані, зокрема, до кінцевого бенефіціарного власника, оскільки у таких правовідносинах підлягає застосуванню доктрина «підняття корпоративної завіси». Тож Корпоративна палата погодилася з висновками судів попередніх інстанцій щодо задоволення позовних вимог до кінцевого бенефіціарного власника.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 лютого 2025 року у справі № 910/8714/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125060495>.

Частина суддів Корпоративної палати не змогли погодитися із висновками Корпоративної палати щодо наявності підстав для застосування у цій справі доктрини «підняття корпоративної завіси» з огляду на наступне.

У цій справі позивач взагалі не просив підняти корпоративну завісу та, відповідно, не доводив наявність підстав для застосування такого виняткового принципу. Натомість коло відповідачів позивачем було визначено виключно на підставі висновків Корпоративної палати, викладених у постанові від 15.06.2022 у справі № 905/671/19, про те, що: «міноритарний акціонер може звертатися з позовом про визначення суми компенсації, стягнення збитків або неправомірної вигоди як до покупця, так і до його афілійованих осіб чи третіх осіб, які брали участь у придбанні пакету акцій міноритаріїв у процедурі сквіз-аут, кінцевого бенефіціарного власника, а також до емітента».

Крім того, у цій справі відсутні будь-які докази того, що покупець акцій (заявник вимоги) не в змозі самотійно задовольнити вимоги позивача або докази його недобросовісних спроб ухилитися від виконання зобов'язань. Навпаки, компанія Barlenco Ltd після прийняття оскаржуваних судових рішень, сплатила на їх виконання суму у розмірі 3 126 359,88 грн (платіжна інструкція № 100003 від 09.02.2024 з призначенням платежу: «Добровільне виконання рішення Господарського суду м. Києва від 16.10.2023 р. та постанови Північного апеляційного господарського суду від 07.02.2024 у справі 910/8714/18 на підставі листа ПАТ «ЗНКІФ «Синергія-7» № 2 від 09.02.2024 р. без ПДВ»).

Не містить дана справа і будь-яких доказів того, що заявник вимоги був використаний для шахрайський дій.

В свою чергу, посилання Корпоративної палати у постанові від 03.02.2025 на те, що відповідачі та кінцевий бенефіціарний власник фактично становлять єдину економічну групу і їх інтереси збігаються, саме по собі не може бути підставою для застосування такого виключного випадку як підняття корпоративної завіси, оскільки такі обставини можуть бути використані у будь-якому спорі між кредитором та боржником щодо стягнення заборгованості.

Детальніше з текстом окремої думки судді Верховного Суду від 03 лютого 2025 року у справі № 910/8714/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125342815>.

9.4. Якщо задоволення позовних вимог про визнання недійсним рішення учасника товариства не відновить його порушених майнових прав та інтересів, то відсутні підстави для задоволення таких вимог

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог

відмовлено. Суди попередніх інстанцій виходили з того, що позовні вимоги про визнання недійсним рішення учасника ТОВ та акту приймання-передачі обладнання є неефективними способами захисту порушених прав, задоволення цих вимог не буде мати наслідком реальне відновлення порушених майнових прав та інтересів позивача. Натомість позовна вимога про витребування майна з чужого незаконного володіння є належним та ефективним способом захисту порушених прав та інтересів позивача, однак, є необґрунтованою, оскільки позивач не довів належними та допустимими доказами факт того, що він є власником спірного рухомого майна та факт знаходження спірного рухомого майна у володінні відповідача-1.

Верховний Суд погодився з висновком місцевого господарського суду про відсутність підстав для виклику судом зазначених позивачем свідків в судові засідання, оскільки обставини набуття позивачем права власності на спірне майно, вибуття майна з його власності, ідентифікуючі ознаки спірного майна не можуть встановлюватися на підставі показань свідків, а мають бути підтверджені відповідними документами. Крім того, згідно з вимогами процесуального закону виклику судом свідка для допиту за ініціативою суду або за клопотанням учасника справи має передувати долучення до матеріалів справи в строк, встановлений судом для подання доказів, письмової заяви свідка, підпис якого на заяві посвідчено нотаріусом. Однак матеріали справи не містять письмової заяви свідка, а отже, господарські суди дійшли правильного висновку про відсутність правових підстав для її виклику в якості свідка.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 914/1179/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125095093>.

9.5. Заявлені позовні вимоги про визнання недійсним наказу ФДМУ не забезпечать поновлення порушеного права, з огляду на неможливість станом на час розгляду судами цієї справи проведення аукціону щодо продажу пакета акцій

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановами апеляційного господарського суду та Верховного Суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним наказу та зобов'язання вчинити дії відмовлено.

Верховний Суд зазначив, що як встановили суди попередніх інстанцій, звертаючись із цим позовом до суду, позивач має на меті поновлення конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ шляхом, зокрема, скасування наказу ФДМУ, яким такий конкурс визнано таким, що не відбувся. Проте, з огляду на зміст позовних вимог, суди цілком обґрунтовано вважали, що їх задоволення не призведе до відновлення прав та охоронюваних

законом інтересів позивача, оскільки відсутність чітких вимог до відповідача фактично унеможливлює контроль за виконанням прийнятого рішення та робить неможливим звернення рішення до виконання у примусовому порядку та, як наслідок, неможливість поновлення порушеного права крім випадків добровільного виконання рішення відповідачем.

Такий висновок також ґрунтується на тому, що відповідно до статті 11 Закону України «Про приватизацію державного майна» порядок приватизації державного майна передбачає, у тому числі, затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, та їх реалізацію. План розміщення акцій – затверджений документ, який визначає способи та строки продажу акцій, що належать державі у статутному капіталі господарського товариства.

Як встановили суди, наказом ФДМУ від 27.06.2018 № 881 затверджено висновок про вартість державного пакета акцій ПАТ у кількості 289 205 117 штук, що становить 78,289 % статутного капіталу товариства; наказом ФДМУ від 22.03.2019 № 287 продовжено дію висновку про вартість державного пакета акцій ПАТ до 30.09.2019, затвердженого наказом ФДМУ від 27.06.2018 № 881.

Враховуючи наведене, суди цілком обґрунтовано виснували, що заявлені позивачем вимоги не забезпечать поновлення його порушеного права, з огляду на неможливість станом на час розгляду судами цієї справи проведення відповідного аукціону (спливу строку розміщення акцій ПАТ 30.09.2019 та строку чинності висновку про вартість державного пакета акцій ПАТ також 30.09.2019; повернення ТОВ конкурсної гарантії у сумі 299 249 600 грн згідно з наказом ФДМУ від 10.12.2018 № 1558; прийняття розпорядження Кабінетом Міністрів України від 19.08.2020 № 1021-р «Про визнання таким, що втратило чинність розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 111 «Про визначення радника для підготовки до приватизації та продажу пакета акцій публічного акціонерного товариства «Центренерго» розміром 78,289 відсотка статутного капіталу товариства та оплати його послуг»).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 29 січня 2025 року у справі № 910/15138/19 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124862180>.

10. НОВИЙ РОЗГЛЯД

10.1. Оскільки Закон України «Про кооперацію» не містить особливих вимог щодо повідомлення членів кооперативу про проведення загальних зборів, то повинні бути вжиті розумні заходи для забезпечення реального такого повідомлення

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів відмовлено.

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд констатував, що Закон України «Про кооперацію» та статут відповідача не містять особливих вимог щодо форми та способу повідомлення членів кооперативу про проведення засідання правління та загальних зборів. У такому разі відповідач, повинен вжити всіх розумних заходів, які б забезпечували реальне повідомлення членів кооперативу про засідання правління та загальні збори, особливо у випадку, коли на розгляд цих органів винесені питання, які безпосередньо зачіпають права конкретного члена кооперативу. Обраний відповідачем спосіб повідомлення повинен забезпечити реальне повідомлення члена кооперативу і не бути лише формальним. У випадку заперечення членом кооперативу факту повідомлення його про проведення засідання правління та загальних зборів, обов'язок доказування обставин повідомлення позивача про проведення загальних зборів покладається на відповідача, як особу, рішення органу управління якої оспорується.

Розміщення відповідачем повідомлення про засідання правління та загальні збори на дошці оголошень, не може бути доказом обізнаності позивачки про такі збори, адже застосування виключно такого способу не забезпечує належне інформування членів кооперативу, особливо в умовах військового стану, коли велика кількість громадян України змушена була виїхати за її межі особливо з областей, які знаходяться в безпосередній близькості до лінії фронту та піддаються масованим обстрілам, у тому числі Харківської області, та враховуючи встановлення судами попередніх інстанцій обставин перебування позивачки за межами України.

Питання дотримання відповідачем порядку та строку повідомлення позивачки про проведення засідання правління та загальних зборів, зокрема, шляхом листування (поштового та електронного), на адреси відомі відповідачеві, чи за номером телефону, судами першої та апеляційної інстанцій не досліджувалося, зокрема не з'ясувалося питання підключення позивачки до групи Вайбер «Мирне небо» через яку за доводами відповідача здійснювалося повідомлення, незважаючи на те, що обов'язок доказування обставин повідомлення позивачки про проведення загальних зборів покладається на відповідача, як особу, рішення органу управління якої оспорується, тому висновки судів попередніх інстанцій у цій частині також є передчасними.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 09 січня 2025 року у справі № 922/5162/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124560601>.

10.2. Якщо спір стосується законності обрання наглядовою радою члена правління товариства, тобто наділення або позбавлення його повноважень на управління товариством, визначальними за таких обставин є корпоративні правовідносини

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог про визнання недійсним та скасування рішення загальних зборів відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд першої інстанції виходив з того, що предметом оспорюваного позивачем контракту є праця (трудова функція) особи, яка є об'єктом саме трудових правовідносин, які повною мірою врегульовані трудовим законодавством (зокрема, статтями 3, 7, 9, 9-1, 44 КЗпП України), а отже, положення ЦК України щодо умов дійсності правочину та правових наслідків недійсності правочину не підлягають застосуванню для регулювання суспільних відносин, які виникають у зв'язку з укладенням трудового договору (контракту).

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що обрання члена виконавчого органу товариства за своєю правовою природою, предметом регулювання правовідносин і правовими наслідками не є предметом регулювання трудового права. Надання повноважень члену виконавчого органу товариства в силу статті 99 ЦК України є дією уповноваженого органу товариства, спрямованою на наділення члена виконавчого органу правом на здійснення управлінської діяльності товариством.

Реалізація учасниками товариства корпоративних прав на участь у його управлінні шляхом прийняття компетентним органом рішень про обрання (призначення), усунення, відсторонення, звільнення, відкликання членів виконавчого органу стосується також наділення або позбавлення їх повноважень на управління товариством. Хоча такі рішення уповноваженого на це органу можуть мати наслідки і в межах трудових правовідносин, але визначальними за таких обставин є корпоративні правовідносини.

Відповідно до статуту АТ Компанія за типом акціонерного товариства є приватним акціонерним товариством, 100 % акцій якого належать державі Україна.

Проаналізувавши наведені норми трудового та цивільного законодавства у їх системному взаємозв'язку, Верховний Суд зазначив, що КЗпП України, врегульовуючи трудові правовідносини, пов'язані з укладенням трудового договору (контракту) як угоди між працівником і роботодавцем, зокрема щодо захисту прав

працівника від порушення з боку роботодавця при укладенні трудового договору (контракту), водночас, не містить правового регулювання правовідносин щодо формування виконавчого органу.

У справі, що переглядається, спір стосується законності обрання наглядовою радою члена правління товариства, а отже розгляд вимог позивача вимагав оцінювання законності дій органів управління юридичної особи – наглядової ради, зокрема відповідності цих дій вимогам цивільного, а не трудового законодавства. Те, що предметом контракту є праця, не свідчить про трудовий характер спору, оскільки умови контракту не є предметом розгляду у цій справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 січня 2025 року у справі № 910/15094/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124459340>.

10.3. Вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи, пред'явлена до державного реєстратора з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, є належним способом захисту порушених прав

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог Головного управління ДПС у Львівській області Державного реєстратора сільської ради Львівського району Львівської області про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи відмовлено.

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд. Верховний Суд звернув увагу, що у постанові від 17.06.2020 у справі № 826/10249/18 Велика Палата Верховного Суду зазначила про те, що позовна вимога про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи відповідає належному способу захисту прав та інтересів. Визначаючи юрисдикційну належність такого спору Великою Палатою Верховного Суду в наведеній постанові вказано, зокрема про те, що:

- відносини щодо державної реєстрації прав на нерухоме майно і державної реєстрації юридичних осіб є різними і регулюються різним матеріальним правом;
- якщо процедуру ліквідації юридичної особи не було здійснено належним чином, зокрема якщо її було здійснено на підставі рішення про ліквідацію, прийнятого особами, які не мали повноважень його ухвалювати, на підставі сфальшованих документів, якщо у процедурі ліквідації не було відчужено все майно юридичної особи тощо, то внесення до ЄДР запису про припинення цієї юридичної особи не є актом, з яким пов'язується її припинення та припинення права власності на її майно, а є лише записом, який не тягне за собою наслідків;

- спір про відміну державної реєстрації юридичної особи є спором про наявність або відсутність цивільної правосдатності й господарської компетенції (можливості мати господарські права та обов'язки) та не захищає права позивача в конкретних правовідносинах;

- спір про відміну державної реєстрації припинення юридичної особи не є спором з державним реєстратором про спонукання його внести відповідний запис до ЄДР. Цей спір не є спором у сфері публічно-правових відносин, у тому числі якщо він виник у зв'язку з протиправним внесенням до ЄДР державним реєстратором запису про проведення державної реєстрації юридичної особи; не є спором, що виникає із цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин; не є спором, що виникає у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності;

- подібні спори є найбільш наближеними до спорів, пов'язаних з діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи (пункт 3 частини першої статті 20 ГПК України), а тому повинні розглядатися за правилами господарського судочинства.

Враховуючи зазначене, вимога про скасування запису в ЄДР про припинення юридичної особи, пред'явлена до державного реєстратора з підстав порушення порядку та процедури ліквідації такої юридичної особи, є належним способом захисту порушених прав та інтересів особи і її розгляд не обмежується виключно перевіркою дій державного реєстратора, адже суду належить дослідити підстави для вчинення такого запису на предмет їх законності та його вплив на права і інтереси позивача. Подібні висновки містяться у постановках Верховного Суду від 18.08.2020 у справі № 910/13125/19 та від 26.11.2021 у справі № 520/4005/2020, про неврахування яких скаргник зазначає у касаційній скарзі.

Тож, здійснюючи розгляд цієї справи, суди попередніх інстанцій не врахували зазначених правових висновків Верховного Суду у подібних спорах, у зв'язку з чим дійшли передчасних та необґрунтованих висновків про відсутність правових підстав для задоволення позову, обмежуючись виключно дослідженням питання формального дотримання державним реєстратором визначених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» процедури та порядку під час проведення реєстраційної дії щодо проведення державної реєстрації припинення ТОВ.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 16 січня 2025 року у справі № 914/1817/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124591438>.

10.4. Суди попередніх інстанцій помилково не застосували чинну норму законодавства станом на дату подання ФГВФО позову до спірних правовідносин та

не врахували, що наявність такого показника як «недостатність майна банку» була умовою для пред'явлення такого позову

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог про відшкодування суми коштів відмовлено.

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що суди попередніх інстанцій не врахували, що ФГВФО, звертаючись до суду з позовом, реалізував своє процесуальне право на пред'явлення до суду вимоги про відшкодування шкоди до пов'язаних з банком осіб, передбачене частиною 5 статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» у редакції, чинній станом на дату подання ФГВФО позову у цій справі, та, вчиняючи такі дії, правильно керувався редакцією цієї норми, чинною станом на дату подання ним позову, яка вже містила такі терміни як «недостатність майна» та «пов'язані з банком особи». Суди попередніх інстанцій помилково не застосували зазначену норму у редакції, чинній станом на дату подання ФГВФО позову у цій справі до спірних правовідносин, не врахували, що станом на дату подання ФГВФО позову наявність такого показника як «недостатність майна банку» була умовою для пред'явлення такого позову.

Такі ж висновки викладено у постановках Верховного Суду від 28.10.2021 у справі № 910/9851/20, від 08.02.2022 у справі № 910/15260/18 (на які посилається скаржник у касаційній скарзі).

Отже, частиною 5 статті 52 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», у редакції, чинній станом на дату подання ФГВФО позову у цій справі, саме ФГВФО мав право звертатися із позовом до пов'язаних з банком осіб про стягнення шкоди, а кошти, стягнуті з пов'язаних із банком осіб як відшкодування шкоди, включаються до ліквідаційної маси банку.

Водночас, Верховний Суд також визнав за необхідне зазначити, що суди дійшли безпідставного висновку щодо обов'язку ФГВФО, після внесення Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів виведення банків з ринку та задоволення вимог кредиторів цих банків» змін у ГПК України та Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», привести свою позовну заяву у відповідність до вказаних приписів чинного процесуального законодавства.

Суд першої інстанції, дійшовши помилкового висновку про те, що ФГВФО є неналежним позивачем та передчасного висновку про те, що позивачем не доведено наявності повного складу цивільного правопорушення, зокрема, наявності неправомірної поведінки відповідачів під час укладення спірних правочинів та причинно-наслідкового зв'язку між такими діями та завданою банку

шкодою, всупереч вимогам ГПК України взагалі, не здійснив оцінки наданих ФГВФО доказів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 січня 2025 року у справі № 910/11028/20 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124687684>.

10.5. Судами попередніх інстанцій не з'ясовано обставин щодо відповідності дій пов'язаних з банком осіб інтересам банку та щодо відсутності підстав для їх відповідальності

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позовних вимог відмовлено.

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що на підставі наявних доказів суди мали встановити, зокрема, чи відповідало прийняття відповідачами управлінських рішень щодо укладення відповідних правочинів обґрунтованому рівню ризику, чи порушувало загальні принципи й правила кредитування, виходило за межі звичайної банківської діяльності, та чи загрожувало інтересам банку і його кредиторам, чи дотрималися відповідачі своїх фідучіарних обов'язків.

Натомість суди попередніх інстанцій не з'ясували обставини щодо відповідності дій відповідачів інтересам банку та щодо відсутності підстав для їх відповідальності (зокрема, чи доводили та яким чином доводили відповідачі доцільність і економічну обґрунтованість спірних правочинів), чи вийшли відповідачі за межі розумного підприємницького ризику при укладенні відповідних правочинів.

Окрім цього, Верховний Суд звернув увагу, що згідно усталеної практики Верховного Суду, будь-які порушення з боку регулятора (призначеного ним куратора як представника НБУ), неналежне виконання куратором банку своїх посадових обов'язків (у звітах куратора взагалі не була відображена інформація щодо ухвалення органами управління банку рішень щодо придбання облігацій та інформація про видатки банку на оплату придбаних облігацій) не можуть слугувати підставою для звільнення від відповідальності посадових осіб банку. Адже саме вони, а не регулятор ухвалювали відповідні рішення і несли відповідальність за роботу банку.

Той факт, що НБУ не зазначило обставину укладення спірних договорів як підставу для віднесення Банку до категорії неплатоспроможних не свідчить про те, що дії, пов'язані з прийняттям рішень щодо укладення та безпосередньо укладення цих договорів, рішень щодо зміни строків, лімітів кредитування, строків сплати

процентів, процентної ставки, забезпечення за кредитними договорами, тощо були вчинені відповідачами з дотриманням вимог закону та не призвели до заподіяння банку шкоди. Отже, відсутність посилання на кредитні договори у постанові НБУ про визнання банку неплатоспроможним не є доказом правомірності проведених банківських операцій.

Крім того, відповідно до усталеної практики Верховного Суду, при вирішенні питання про притягнення до відповідальності посадових осіб банку суд також має встановити, чи дотримались такі посадові особи своїх фідучіарних обов'язків, а саме: чи діяли вони добросовісно, розумно та чи не перевищували свої повноваження.

Згідно зі статтею 92 ЦК України особи, які виступають від імені юридичної особи, зобов'язані діяти не лише в межах своїх повноважень, але й добросовісно і розумно. З огляду на положення наведеної правової норми та довірчий характер відносин між господарським товариством та його посадовою особою протиправна поведінка посадової особи може виражатись не лише в невиконанні нею обов'язків, прямо встановлених установчими документами товариства, чи перевищенні повноважень при вчиненні певних дій від імені товариства, а й у неналежному та недобросовісному виконанні таких дій без дотримання меж нормального господарського ризику, з особистою заінтересованістю чи при зловживанні своїм розсудом, прийнятті очевидно необачних чи марнотратних рішень.

Подібні висновки щодо застосування статті 92 ЦК України викладені, зокрема, у постановах Великої Палати Верховного Суду від 22.10.2019 у справі № 911/2129/17, постановах Верховного Суду від 04.12.2018 у справі № 910/21493/17 (на які посилається скаржник), та від 21.07.2021 у справі № 910/12930/18.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 23 січня 2025 року у справі № 910/11202/22 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124717340>.

10.6. Щодо помилкових висновків судів про наявність підстав для залишення скарги на дії держреєстратора без розгляду на підставі пункту 4 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позовні вимоги задовільнив частково. Визнав протиправними та скасував наказ Мін'юсту «Про задоволення скарг». Зобов'язав Мін'юсту вчинити дії щодо поновлення в ЄДР «Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу, Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу», проведених

приватним нотаріусом «Державна реєстрація змін до відомостей про юридичну особу», проведеною приватним нотаріусом щодо ПП, в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно записів, внесених на підставі рішень приватного нотаріуса, в іншій частині позову відмовив.

Верховний Суд скасував названі рішення господарських судів та направив справу на новий розгляд.

Верховний Суд зазначив, що саме в результаті вчинення спірних реєстраційних дій Особу-3 було усунуто з посади керівника ПП, внаслідок чого він був позбавлений можливості реалізувати свої повноваження, якими був наділений як директор (керівник) ПП, зокрема, здійснювати представництво та приймати відповідні рішення. Отже, він міг звертатися за оскарженням спірних реєстраційних дій щодо товариства.

Втім, зазначене не було враховане судами попередніх інстанцій, оскільки висновки судів щодо застосування пункту 4 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» обґрунтовані лише посиланням на обставини неналежного мотивування Центральною Колегією Мін'юсту свого висновку в частині наявності чи відсутності порушених прав Особи-3 у сфері реєстрації, через те, що на час звернення зі скаргою він був особою, яка не мала статусу директора ПП, і, як наслідок, що у нього були відсутні повноваження подавати скаргу від імені третьої Особи-2. При цьому суди не встановили обставини щодо правомірності реєстраційних дій.

Ураховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду визнала передчасними висновки судів попередніх інстанцій про наявність підстав для залишення скарги Особи-3 без розгляду по суті на підставі пункту 4 частини шостої статті 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 січня 2025 року у справі № 910/1686/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/124659679>.

10.7. Передчасні висновки судів попередніх інстанцій про неправомочність загальних зборів за відсутності встановленого статутом кворуму

Приймаючи оскаржувані судові рішення про задоволення позову, суди першої та апеляційної інстанцій виходили з доведеності позовних вимог, а саме, відсутності встановленого статутом кворуму при прийнятті спірних рішень загальних зборів членів ГО.

Однак Верховний Суд такі висновки судів попередніх інстанцій визнав передчасними, з огляду на таке.

Верховний Суд зазначив, що для визначення голосів, отриманих під час проведення письмового опитування, та, як наслідок для визначення правомочності спірних зборів, у розумінні пунктів 8.8, 8.11 статуту у їх сукупності, потрібно враховувати як голоси членів товариства, яких повідомлено про проведення загальних зборів членів товариства (передано опитувальний лист членам товариства під підпис в Реєстрі опитувальних листів) і від яких надійшов власноручно заповнений опитувальний лист у термін, визначений у такому опитувальному листі, так і голоси членів товариства, яких повідомлено про проведення загальних зборів членів товариства (передано опитувальний лист членам товариства під підпис в Реєстрі опитувальних листів), але від яких не повернувся опитувальний лист у термін, визначений у такому опитувальному листі.

Таких обставин ні суд першої інстанції, ні суд апеляційної інстанції не досліджували, та не встановлювали.

При цьому Верховний Суд зауважив, що у цьому конкретному випадку потрібно також враховувати обставини неповідомлення членів товариства про проведення загальних зборів членів товариства (непередання опитувального листа членам товариства під підпис в Реєстрі опитувальних листів), але від яких надійшов власноручно заповнений опитувальний лист у термін, визначений у такому опитувальному листі. Тобто, чи є повернення власноручно заповненого членом товариства опитувального листа обставиною, що свідчить про повідомлення такого члена товариства про проведення загальних зборів членів товариства, хоча у Реєстрі опитувальних листів відсутній його підпис про передання відповідному члену товариства опитувального листа. Адже власноручне заповнення членом товариства опитувального листа і передання його правлінню свідчить про отримання.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 04 лютого 2025 року у справі № 911/1744/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125139092>.

Приймаючи оскаржувану постанову про задоволення позовних вимог, суд апеляційної інстанції виходив з порушень допущених під час скликання та проведення оспорюваних позивачем загальних зборів членів кооперативу, а саме їх скликання неуповноваженою особою, неналежне повідомлення позивача про їх проведення та прийняття рішень на таких зборах за відсутності кворуму.

Однак Верховний Суд зазначив, що як Закон України «Про кооперацію», так і статут, визначають необхідний кворум для прийняття рішення, зокрема, щодо внесення

змін до статуту та вступ до кооперативу або вихід з нього, голосування за такими питаннями не менше як 75 % членів кооперативу, присутніх на загальних зборах. Натомість, суд апеляційної інстанції хибно трактував пункт 9.14 статуту, визначаючи кворум щодо зазначених питань виключно від відсоткового відношення (75 %) голосуючих від усіх членів кооперативу, а не від членів кооперативу, присутніх на відповідних загальних зборах.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 лютого 2025 року у справі № 916/3226/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125342810>.

10.8. Порядок виплати акціонерам частини чистого прибутку за 2021 рік встановлюється статтею 20 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» з урахуванням рішення загальних зборів

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду в частині про стягнення на користь позивачів основної заборгованості з виплати частини чистого прибутку за 2021 рік та нарахованих інфляційних втрат і трьох процентів річних на суми основної заборгованості, а також розподілу судового збору, справу в цій частині передано на новий розгляд до господарського суду.

Верховний Суд звернув увагу, що наразі існує стала та послідовна правова позиція щодо застосування приписів статті 21 Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік», яка містила положення щодо порядку виплати акціонерам частини чистого прибутку.

Згідно з пунктом 12 частини другої статті 33 Закону України «Про акціонерні товариства» до виключної компетенції загальних зборів належить розподіл прибутку і збитків товариства з урахуванням вимог, передбачених законом. Тобто саме загальні збори ПАТ в межах наданих їм повноважень приймають рішення про розподіл прибутку за підсумками відповідного року (у цьому випадку 2021 року), та, зокрема, мають право визначити спосіб розпорядження прибутком товариства в порядку, встановленому статтею 20 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік».

Тож Верховний Суд зазначив, що порядок виплати акціонерам частини чистого прибутку (у цьому випадку за 2021 рік) встановлюється статтею 20 Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік» у сукупності з рішенням загальних зборів. Здійснюючи розгляд цієї справи, суди попередніх інстанцій не врахували наведеного, а також не встановили наявності або відсутності рішення загальних зборів ПАТ щодо вирішення питання про розподіл прибутку і збитків товариства

за підсумками 2021 року, та прийняття рішення про виплату дивідендів та затвердження розміру річних дивідендів товариства, у зв'язку з чим дійшли передчасних та необґрунтованих висновків про наявність правових підстав для задоволення позову в оскаржуваній частині.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 06 лютого 2025 року у справі № 910/13331/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125027332>.

10.9. Суд апеляційної інстанції не розглянув апеляційну скаргу в частині всіх аргументів скажника щодо наявності безумовних підстав для визнання недійсними оскаржуваних рішень загальних зборів

Верховний Суд відзначив, що апеляційний господарський суд не надав оцінки указаним позивачем протоколам, не встановив дійсної площі, з якої має визначатись кількість голосів співвласників будинку, що необхідна для визнання зборів правомочними та прийняття загальними зборами об'єднання рішень, не спростував та не підтвердив обґрунтованість висновків суду першої інстанції щодо правильності порядку визначення відповідачем кількості голосів, що належать кожному зі співвласників.

Також в апеляційній скарзі позивач вказував, що в розділі I протоколу № 1 від 25.11.2016 до порядку денного зборів було вказано лише 2 питання щодо яких проводяться загальні збори. Разом з тим на вказаних зборах було прийнято й інші рішення, які стосуються діяльності об'єднання та які не були включені до порядку денного, однак які мали б розглядатися окремими питаннями. Зазначеним доводам позивача апеляційний суд також не надав будь-якої правової оцінки, як і відповідним доказам, якими позивач обґрунтовував такі доводи.

Крім того, одним з доводів позивача, вказаних у апеляційній скарзі, було порушення порядку голосування на загальних зборах внаслідок того, що ОСББ збирало підписи без проведення зборів, приходячи до кожного співвласника особисто. Тобто у цій частині доводи позивача, окрім порушення порядку скликання загальних зборів та повідомлення співвласників про їх проведення, стосуються законності проведення об'єднанням загальних зборів у формі письмового опитування співвласників. Утім, зазначеним доводам суд апеляційної інстанції також не надав правової оцінки, апеляційний суд не з'ясував чи дійсно у спірних правовідносинах загальні збори ОСББ проводились у вказаний спосіб, не перевіряв дотримання приписів Статуту об'єднання та положень законодавства що регулюють цей порядок голосування та не спростував відповідні доводи позивача.

З огляду на викладене колегія суддів Верховного Суду погодилася з доводами скаржника про те, що суд апеляційної інстанції не врахував висновків Верховного Суду щодо існування безумовних підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів об'єднання, не дослідив наявні в матеріалах справи докази, що були надані сторонами на підтвердження чи спростування відповідних доводів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 12 лютого 2025 року у справі № 521/16579/18 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125158649>.

10.0. Не досліджено наявності повноважень генерального директора товариства на вчинення оспорюваних дій, у тому числі на добросовісність та розумність, чи діяв він в інтересах юридичної особи, яку представляв

Суди обох інстанцій залишили поза увагою доводи позивача, зокрема щодо того, що оспорюване рішення прямо суперечить рішенням вищого органу управління позивача та не відповідає фактичному та дійсному волевиявленню позивача як єдиного учасника відповідача, що порушує його права на управління господарською організацією. Судами не надано належної оцінки доводам позивача, що виконавчий орган позивача – генеральний директор, оформлюючи оспорюване рішення єдиного учасника мав реалізувати саме волевиявлення позивача як юридичної особи, інтереси якої він представляє, яке було зафіксовано протоколом загальних зборів учасників ТОВ.

Проте суди попередніх інстанцій, дійшовши висновку, що позивач не довів наявності його порушених прав та охоронюваних законом інтересів прийняттям оспорюваного рішення, залишили поза увагою дослідження наявності повноважень генерального директора ТОВ на вчинення оспорюваних дій, в тому числі на добросовісність та розумність його дій, встановлення обставин, чи діяв директор в інтересах юридичної особи, яку представляв, оскільки підставою позову було саме відсутність компетенції генерального директора ТОВ, зокрема, на визначення ціни продажу нежитлових будівель. Судами не встановлювалось, чи належить до компетенції генерального директора товариства-учасника представництво самого товариства як учасника, чи відповідають його повноваження положенням статуту або рішенням загальних зборів.

Крім того, суди попередніх інстанцій застосували положення частини першої статті 241 ЦК України, за якої правочин вважається схваленим зокрема у разі, якщо особа, яку він представляє, вчинила дії, що свідчать про прийняття його до виконання, проте із оскаржуваних судових рішень не вбачається, що судами встановлювалися

обставини вчинення товариством, яке представляв директор, дій, що можуть свідчити про подальше його схвалення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 910/15438/23 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125291824>.

10.11. ГПК України не передбачено можливості оскаржити ухвалу про забезпечення позову з підстав порушення правил юрисдикції

Постановою апеляційного господарського суду скасовано ухвалу господарського суду. Прийнято нове рішення, яким у задоволенні заяви ПАТ про забезпечення позову, відмовлено. Постанова суду апеляційної інстанції мотивовано тим, що згідно з даними ЄДР місцезнаходженням відповідача є місто Київ, тому з огляду на приписи статті 27 ГПК України позовна заява та заява про вжиття заходів забезпечення позову підлягали передачі за підсудністю до господарського суду міста Києва, тобто за місцезнаходженням відповідача.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного господарського суду та направив справу на новий розгляд до апеляційного господарського суду.

Верховний Суд зазначив, що суд може скасувати заходи забезпечення позову з власної ініціативи або за вмотивованим клопотанням учасника справи (частина 1 статті 145 ГПК України). Заходи забезпечення позову, вжиті судом до подання позовної заяви, скасовуються судом також у разі: 1) неподання заявником відповідної позовної заяви згідно з вимогами частини третьої статті 138 цього Кодексу; 2) повернення позовної заяви; 3) відмови у відкритті провадження у справі (частина 13 статті 145 ГПК України).

Системне тлумачення статей 136, 137, 138, 145 ГПК України дає можливість дійти висновку, що: законодавець передбачив відповідний процесуальний порядок розгляду заяви про забезпечення позову та вирішення питання про відкриття провадження у справі за поданою позовною заявою у разі подання їх одночасно до суду; для розгляду заяви про забезпечення позову та вирішення питання про відкриття провадження у справі встановлені різні процесуальні строки: два та п'ять днів, відповідно; першочерговим при надходженні на розгляд суду заяви про забезпечення позову є надання оцінки щодо порядку звернення з нею до суду, за умови дотримання якого здійснюється її розгляд по суті; у випадку одночасного подання позовної заяви та заяви про забезпечення позову, розгляд заяви про забезпечення позову не залежить від вирішення питання про відкриття провадження у справі, у разі повернення позовної заяви, відмови у відкритті

провадження у справі передбачений процесуальний механізм скасування заходів забезпечення позову.

З огляду на підстави, мету, суть забезпечення позову, а також визначений порядок подання заяви про забезпечення позову відповідна ухвала суду про забезпечення позову не може бути оскаржена з підстав порушення судами правил юрисдикції окремо від рішення суду в цій справі, ухваленого за результатами розгляду справи по суті.

Отже, ГПК України не передбачено можливості оскаржити ухвалу про забезпечення позову з підстав порушення правил юрисдикції.

Така правова позиція викладена у постанові Верховного Суду у складі суддів об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 17.01.2025 у справі № 903/497/24, яка прийнята після подання касаційної скарги ПрАТ у цій справі та висновки у якій підлягають врахування в силу приписів частини 4 статті 300 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 лютого 2025 року у справі № 904/3756/24 можна ознайомитися за посиланням

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125264887>.

Довідка з розгляду Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень – березень 2025 року,/ Упоряд.: відділ забезпечення роботи секретаря та суддів судової палати управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів секретаріату Касаційного у складі Верховного Суду. Київ, 2025. – 80 с.

Застереження: видання містить короткий огляд окремих судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої у судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Підписуйтеся на нашу сторінку у Facebook

fb.com/supremecourt.ua